

Avvisning i internasjonal råvarehandel på CIF-vilkår

Alexander Daae

Marlus nr. 458
Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

© Sjørettsfondet, 2015
ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
Universitetet i Oslo
Nordisk institutt for sjørett
Postboks 6706 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Telefon: 22 85 96 00
Telefaks: 22 85 97 50
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internett: www.jus.uio.no/nifs

Redaktør: Professor dr. juris Trond Solvang
Bidrag sendes til trond.solvang@jus.uio.no

Abonnement og løssalg:
Den norske bokbyen <http://bokbyen.no/butikk> - post@bokbyen.no

Trykk: 07 Xpress as

Forord

Foranledningen for publiseringen av min masteroppgave fra 2011 i dette nummeret av *MarIus*, er Trond Solvangs artikkel *Naturalkreditors avvisningsrett* i Lov og Rett 8/2015 side 487-503. Før Solvangs artikkel var avvisningsretten i liten grad behandlet i norsk rett, hvilket skapte en rettskildemessig utfordring under arbeidet med masteroppgaven .

Oppgavens målsetting var å undersøke hvilken rett en kjøper har til å avvise selgerens ytelser ved internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår etter norsk rett. Oppgavens tema fremstår kanskje som noe fjernt for en norsk jurist, men som det redegjøres nærmere for i oppgaven skyldes dette i stor grad engelsk retts enestående rolle på området.

Siden oppgaven ble innlevert har det inntruffet en viktig lovendring: Med virkning fra 1. november 2014 ble kjøpslovens spesialregler for internasjonale kjøp erstattet med en generell henvisning til CISG-konvensjonen, jf. kjøpsloven § 87. For de internasjonale kjøpene gjelder CISG-konvensjonen nå direkte som norsk lov. Dette innebærer at lovgivers opprinnelige løsning, at CISG-konvensjonen ble gjennomført ved transformasjon, er forlatt til fordel for gjennomføring ved inkorporasjon, se nærmere Prop.158 LS (2012-2013).

For oppgavens vedkommende er lovendringen håndtert (i) ved at lovendringen fremheves her i forordet og (ii) ved at det etter henvisninger til opphevede/endrede bestemmelser i kjøpsloven er inntatt fotnoter med henvisning til den relevante bestemmelsen i konvensjonen.

Videre er masteroppgaven kildemessig oppdatert med henvisninger til ny/oppdatert juridisk litteratur og det er gjort enkelte språklige rettelser. For øvrig fremstår masteroppgaven slik den ble innlevert som studentarbeid i 2011.

Alexander Daae

Dommerfullmektig ved Larvik tingrett

Innhold

1	INNLEDNING	5
2	OPPTAKT	12
3	AVVISNING – RETTSLIG UTGANGSPUNKT.....	22
4	AVVISNING AV DOKUMENTSAMLINGEN	34
5	AVVISNING AV GODSET.....	53
6	KONKLUSJON OG AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	63
	LITTERATURLISTE.....	66
	SJØRETTSFONDETS UTGIVELSER.....	72

1 Innledning

1.1 Oppgavetema og problemstilling

Internasjonal råvarehandel særpreges ved sjøtransport av store verdier over lange avstander. Den geografiske avstanden og tiden sjøtransporten tar, kan skape både praktiske og rettslige utfordringer for partene i en råvarekontrakt. Generelt ønsker ikke en part i et kontraktsforhold å gi fra seg sin ytelse før han er sikker på at den andre parten også vil yte kontraktsmessig. Ved *direkte levering* kan avviklingsutfordringen løses ved at partene yter samtidig. Slik samtidighet lar seg imidlertid sjelden gjennomføre ved distansekjøp.¹ Ved distansekjøp blir utgangspunktet derfor at en av partene må avlegge sin ytelse først, i tillit til at medkontrahenten også vil oppfylle sine forpliktelser.²

Avviklingsutfordringen kan løses dersom partene finner et *vare-representativ* som kan tre i stedet for direkte overlevering av godset.³ Et slikt varerepresentativ blir tilgjengelig dersom partene avtaler at kjøpet skal skje på CIF-vilkår.⁴ Betegnelsen “CIF” er en forkortelse for “*Cost, Insurance and Freight*”.⁵ Ved kjøp på CIF-vilkår plikter selgeren å inngå en transportavtale med en transportør, betale frakt for å få godset levert i en navngitt havn, rettidig levere og bære alle kostnader forbundet med å få godset levert ombord i det skip som skal utføre transporten samt inngå en forsikringsavtale som sikrer at godset er forsikret under transporten.⁶ Når godset er lastet ombord, kan selgeren kreve at transportøren utferdiger et *ombordkonnossement*, jf. sjøloven av 24. juni 1994 nr. 39

¹ Falkanger/Bull side 248; unntak er bl.a. der kjøperen har en representant eller agent i lastehavnen.

² Se punkt 3.2 om oppfyllelsesbegrepet.

³ Selvig (1975) side 47 flg.

⁴ Her legges CIF-klausulen slik den defineres i Incoterms 2010 til grunn; se punkt 2.1.1 om Incoterms.

⁵ Ramberg side 199.

⁶ Ramberg side 199. Fordelingen av losseutgifter omfattes eksempelvis ikke, jf. Ramberg side 71.

(sjøl.) § 294 (2). Et ombordkonnossement er et sammensatt dokument som blant annet skal inneholde en beskrivelse av hva og hvor mye som ble lastet ombord i skipet når samt transportørens transportvilkår, jf. sjøl. § 296 (1) og (2). Rådigheten over godset følger konnossementet og ihendehaveren kan, mot tilbakelevering av konnossementet, kreve godset utlevert fra transportøren, jf. sjøl. §§ 302 og 304.⁷ Ihendehaveren gis også en viss beskyttelse mot konkurrerende tredjemenn og selgerens kreditorer, jf. sjøl. §§ 306 og 307. Overlevering av ombordkonnossementet kan således fungere som en tilnærmet fullgod erstatning for direkte overlevering av godset.⁸ Er ombordkonnossementet i tillegg *negotiabelt* kan det i alminnelighet omsettes og dermed videreselges mens godset er i transitt.⁹ Ved CIF-kjøp plikter selgeren også å overlevere en handelsfaktura og et forsikringsdokument for å vise at han har oppfylt samtlige forpliktelser CIF-klausulen pålegger ham.¹⁰ Presenterer selgeren de tre dokumentene til kjøperen, kan kjøperen ut fra dokumentenes beskrivelse ta standpunkt til om kjøpekontraktens forpliktelser er oppfylt og pålegges å innløse dokumentsamlingen mot betaling av kjøpesummen, sml. kjøpsloven av 13. mai 1988 nr. 27 (kjl.) § 49 (3).¹¹ For å få betaling må selgeren altså både levere kontraktsmessig gods og presenterer kontraktsmessige dokumenter.

Oppgavens tema er kjøperens adgang til å *avvise* – nekte å ta imot eller bli sittende med – selgerens ytelser.¹² Oppgaven tar for seg avvising av dokumentene på betalingsstidspunktet og avvising av godset ved og

⁷ Er konnossementet utført "*til ordre*" må mottakeren enten fremvise en sammenhengende rekke transporterklæringer eller en erklæring om overdragelse *in blanco*, jf. sjøl. § 302.

⁸ Falkanger/Bull side 253 og Selvig (1975) side 17.

⁹ Ordre- og ihendehaverkonnossementer er negotiable, jf. sjøl. §§ 292-307; Hagstrøm (2011) side 908 jf. 906.

¹⁰ Incoterms 2010 CIF A1 og A3 litra b; se nærmere punkt 3.2 om oppfyllelsesbegrepet.

¹¹ Falkanger/Bull side 248 jf. Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 102; både godset og de tre dokumentene som benyttes for "*å innfri forpliktelsene under kjøpsavtalen*" omfattes av kjøpslovens bestemmelser, jf. kjl. § 1 jf. Bergem side 472, sml. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.12. Se nærmere punkt 2.3 og punkt 3.1.

¹² Sml. Selvig (1999) side 195.

etter ankomst i lossehavnen. Oppgavens formål er å gi en fremstilling av avvisningens faktiske bakgrunn, det rettslige grunnlaget for kjøperens avvisningsadgang samt avvisningens rettsvirkninger.

Problemstillingen er:

Hvilken rett har kjøperen etter norsk rett til å avvise selgerens ytelser ved internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår, og hva er avvisningens rettsvirkninger?

1.2 Begrepsbruk

Begrepet *avvisning* står sentralt i oppgaven. Kort kan avvisning defineres som kjøperens adgang til å nekte å ta imot eller bli sittende med én eller flere av selgerens ytelser.¹³ I engelsk rett har begrepet avvisning (eng. *rejection*) et klart definert innhold. I engelsk rett inngår eksempelvis avvisning som en del av hevingsbegrepet.¹⁴

I norsk rett er avvisningsbegrepet mindre avklart og antagelig best etablert innen entrepriseretten.¹⁵ I entrepriseretten oppstilles avvisning som et spørsmål om når byggherren kan holde tilbake betalingen og avvise kontraktsobjektet i påvente av utbedringer og avklaringer uten selv å misligholde kontrakten, altså “*som ledd i kredittormoradefinisjonen*”.¹⁶ Denne formen for avvisning kan omtales som *midlertidig avvisning*.¹⁷ Midlertidig avvisning innebærer med andre ord at “*kontrakten fastholdes, men oppfyllelsesforsøket tilbakevises*”.¹⁸ Et eksempel er å finne i voldgiftsdommen inntatt som ND 1974 s. 27 (“Fernbay-dommen”).¹⁹ Saken gjaldt byggherrens krav om midlertidig avvisning av et skip grunnet problemer

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Debattista side 206.

¹⁵ Hagstrøm (2011) side 621 flg.; avvisningslæren i entrepriseretten antas å ha overføringsverdi til andre kontraktstyper, herunder til råvarekontrakter på CIF-vilkår, sml. Hagstrøm (2011) side 622.

¹⁶ Hagstrøm (2011) side 621.

¹⁷ Simonsen side 393; se tilsvarende begrepsbruk i ND 1974 s. 27.

¹⁸ Simonsen side 392; Solvang (2015) side 487. Merk at Solvang avgrenser *avvisning* (her *midlertidig avvisning*) mot *heving* (her *endelig avvisning*) for så vidt i tråd med systematikken i dette punkt 1.2.

¹⁹ Se Solvang (2015) side 491 flg. og gjennomgangen av Fernbay-dommen der.

med skipets girsystem. Verkstedet ønsket på sin side å levere skipet for deretter å utbedre girproblemene, antagelig fordi oppgjøret var koblet til overleveringen. Voldgiftsretten kom til at byggherren måtte overta skipet fordi det var mest hensiktsmessig å sette skipet i drift, for så å utbedre girproblemene. Avvisningsvilkåret ble formulert som et spørsmål om det “*alle forhold tatt i betraktning, [er] rimelig (...) å gjøre gjeldende en såvidt streng mangelsbeføyelse som midlertidig avvisning?*”²⁰

En annen form for avvisning, som korresponderer direkte med avvisning i engelsk rett, omtales i oppgaven som *endelig avvisning*, sml. punkt 3.1. Ved endelig avvisning er spørsmålet hvilke vilkår som må være oppfylt for at kjøperen skal kunne heve kontrakten, sml. kjl. §§ 25, 39 og 62. Typiske avvisningstilfeller er at godset lastes for sent eller leveres med store kvalitative og/eller kvantitative avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse. Vilkåret for endelig avvisning er, som vi skal se, at det foreligger *vesentlig kontraktsbrudd*.²¹ Begge avvisningsformene er relevante for oppgaven og blir gjennomgått under punkt 3.3, for så å bli drøftet i en praktisk sammenheng under punktene 4 og 5.

Som angivelse av det fysiske kjøpsobjektet benyttes begrepet *godset*. Begrepsbruken er i tråd med sjølovens terminologi, sml. sjøl. § 255. Godset kan være alt fra 100 tonn appelsiner til 100 000 tonn råolje. De kjøpsrettslige begrepene *selger* og *kjøper* benyttes i sin ordinære kjøpsrettslige form. Den opprinnelige selgeren innehar samtidig rollen som *sender* (dvs. “*den som inngår avtale med en transportør om transport av stykkgoods til sjøs*”), og *avlaster* (dvs. “*den som leverer godset til transport*”), jf. sjøl. § 251.²² Den endelige kjøperen innehar også rollen som *mottaker*, sml. sjøl. § 268. Betegnelsen *transportør* er allerede benyttet og knytter seg her til den som utfører transporten av godset, jf. sjøl. § 251. Transportøren kan være et rederi, men ved råvarekjøp er det ikke uvanlig at selgeren leier hele eller deler av et skip for transporten (selgeren *befrakter* skipet, jf. sjøl. § 321 flg.). Befraktningkontrakten omtales som *certeparti*. Ombordkonnossementet, jf. sjøl. § 294 (2), er allerede omtalt. Alternativet

²⁰ ND 1974 s. 27 side 61; Krüger side 387; Hagstrøm (2011) side 623.

²¹ Bergem side 688.

²² Sml. fotnote 38

til ombordkonnossementet er *mottakskonossementet*, jf. sjøl. § 294 (1). Forskjellen er at mottakskonossementet gir opplysninger om godsets tilstand da det ble mottatt av transportøren, mens ombordkonossementet gir opplysninger om tilstanden da det ble lastet ombord. Godset må ofte mellomlagres i en periode fra selgeren leverer det til transportøren til det lastes ombord. Som samlebetegnelse på konnossementet, handelsfakturaen og forsikringsbeviset anvendes betegnelsen *dokumentsamlingen* og *dokumentene*.²³ Med begrepet *presentasjon* menes selgerens tilbud av dokumentsamlingen til kjøperen for betaling. Dersom kjøperen betaler mot dokumentene betegnes det som *innløsning* av dokumentene, sml. sjøl. § 299 (3). Det forutsettes at dokumentpresentasjonen skjer ved at dokumentsamlingen sendes til kjøperen for undersøkelser og betaling av kjøperen, sml. kjl. § 48 (1) annet punktum, og at presentasjonen skjer før godset ankommer lossehavnen.²⁴ Begrepet *tilbakelevering* omhandler situasjonen der ihendehaveren deponerer konnossementet mot *utlevering* av godset fra transportøren, sml. sjøl. § 296 (1) jf. § 304. Merk at betegnelsen *transportdokumenter* og liknende benyttes i enkelte sitater. Betegnelsene relaterer seg der som regel alene til konnossementet, men inkludere her samtlige dokumenter.

1.3 Avgrensninger og forutsetninger

Oppgaven tar kun for seg internasjonale råvarekjøp inngått på CIF-vilkår. Begrunnelsen for avgrensningen er todelt. For det første reiser kjøpstypen interessante rettslige spørsmål som er grundig drøftet i engelsk rett, men lite omtalt i norsk rett.²⁵ For det andre skaper slike kjøp en situasjon der avvisningsspørsmålet settes på spissen. Tilsvarende spørsmål kan imidlertid oppstå ved kjøp på andre vilkår, eksempelvis kjøp på FOB-vilkår.²⁶

Det forutsettes at selgeren er en utenlandsk eksportør med forretnings-

²³ Se punkt 2.1.3.2.

²⁴ Dette behøver ikke være tilfellet, sml. Selvig (1975) side 3. En slik er løsning sjelden praktisk. Innfallsvinkelen er valgt av omfangsmessige hensyn. Se om remburs under punkt 1.3.

²⁵ Se f.eks. Bridge (2013) side 403 flg.; Simonsen side 393; Solvang (2015).

²⁶ Se om FOB-vilkår Ramberg side 171 flg.; Bridge (2013) side 71 flg.

sted og lastehavn i utlandet og at kjøperen er en norsk importør med forretningssted og lossehavn i Norge. Sjølovens stykkgodskapittel kommer således til anvendelse, jf. sjøl. § 252 (2) annet alternativ. Det forutsettes videre at partene har avtalt at eventuelle tvister skal løses etter norsk rett av norske domstoler, jf. tvisteloven av 17. juni 2005 nr. 90 § 4-6. Det forutsettes også at selgeren verken har forretningssted i Danmark, Finland, Island eller Sverige. Kjøpet blir dermed å anse som et internasjonalt kjøp, jf. kjl. § 87 jf. § 5 (2).²⁷

I praksis vil betalingen for denne typen kjøp skje ved remburs eller andre betalingsformer spesielt utviklet for distansehandel.²⁸ Ved remburs fungerer banker som mellomledd for partene. Her forutsettes imidlertid at betalingen skjer direkte mellom partene, *kontant mot dokumenter*, sml. kjl. § 49 (1) jf. (3). Selgeren gir altså ikke kjøperen noen form for kreditt, men krever umiddelbar betaling ved dokumentpresentasjonen, uten den ekstra sikkerhet remburs gir. Videre tar oppgaven kun for seg avvisning der misligholdet er *aktuelt* og ikke avvisning grunnet *forventet* (antesipert) mislighold (se likevel punkt 3.2 og 4.5). Problemstillingen åpner for en rekke erstatningsrettslige spørsmål som heller ikke drøftes. Det blir likevel påpekt når erstatningskrav er aktuelt. De to siste avgrensningene er gjort av omfangsmessige hensyn.

1.4 Enkelte rettskildemessige forhold

Under forrige punkt ble det forutsatt at eventuelle tvister som kjøpsforholdet reiser skal løses etter norsk rett av norske domstoler. Oppgaven forankres således i norsk rettskildelære.

Enkelte nyanseringer fra dette utgangspunktet bør imidlertid gjøres. For det første vil partene i et internasjonalt råvarekjøp i praksis ofte ha avtaleregulert den interne fordelingen av plikter og rettigheter i detalj, typisk ved bruk av standardavtaler som GAFTA 100 (for korn og dyrefôr) og FOSFA 54 (for marin- og vegetabilsk olje). For kjøp mellom to næringsdrivende parter overstyrer avtalens vilkår kjøpslovens bestemmelser,

²⁷ Se CISG art. 1 (kjl. § 87) og CISG art. 94 (kjl. § 5 (2)).

²⁸ Se Falkanger/Bull side 250.

jf. kjl. § 3.²⁹ I det praktiske liv er avtalen derfor den sentrale rettskilden.³⁰ I mangel av en konkret kjøpekontrakt vil standardvilkårene Incoterms 2010 gjennomgående benyttes som eksempel (se nærmere om Incoterms under punkt 2.1.1). Der en tolkning av Incoterms 2010 ikke gir svar på spørsmål som oppstår, og annet ikke forutsettes, vil det i oppgaven falles tilbake på øvrig relevant bakgrunnsrett.³¹ For det andre bør engelsk rettsenestående rolle i internasjonal råvarehandel fremheves. En rekke standardkontrakter for råvarekjøp utelukker anvendelse av CISG-basert rett til fordel for engelsk rett.³² Den kommersielle preferansen av engelsk rett for engelske domstoler er sannsynligvis forklaringen på hvorfor både det CISG-relaterte og norskrettslige rettskildematerialet for oppgavens problemstilling er begrenset. En dom fra Bundesgerichtshof (tysk høyesterett) fremstår som en av kun et fåtall CISG-baserte dommer om temaet.³³ I engelsk rett finnes derimot et stort antall avgjørelser og en tilsvarende mengde engelskrettslig litteratur. Det finnes imidlertid en del CISG-basert litteratur som belyser oppgavens problemstilling. I større grad enn vanlig etter norsk rettskildelære vil det derfor henvises til utenlandsk litteratur og utenlandsk rettspraksis. Slik bruk av utenlandske rettskilder til veiledning må anses legitim, særlig på CISG-konvensjonens område hvor konvensjonsautonome fortolkninger tilstrebtes, sml. kjl. § 88 (1).^{34,35} Den rettskildemessige vekten av uttalelser i juridisk litteratur, norsk eller utenlandsk, samt voldgifts- og utenlandsk rettspraksis, må likevel ikke overdrives.

²⁹ Med de unntak avtaleloven av 31. mai nr. 4 § 36 setter.

³⁰ Hagstrøm (2011) side 42.

³¹ Sml. Høberg side 79.

³² Bridge (2013) side 5; United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) (CISG) er ved transformasjon gjennomført i kjøpsloven [OBS. *Kjøpsloven er endret på dette punkt. Konvensjonen ble med virkning fra 1.11.2014 gjennomført ved inkorporasjon*]; se Hagstrøm (2011) side 51.

³³ Mullis (1998) side 346; BGH VIII ZR 51/95, 3. april 1996.

³⁴ Rt. 2006 s. 321 avsn. (26); Rt. 2008 s. 1078 avsn. (22); Knoph side 22; Eckhoff side 284 flg.; Wasenden side 40, Falkanger/Bull side 12 flg.; Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 142; Bridge (2003) side 76 flg.

³⁵ Se CISG art. 7 (1) (kjl. § 88 (1)).

1.5 Disposisjon

Oppgaven er delt i fire deler. Først, under punkt 2, vil enkelte sider ved internasjonal råvarehandel på CIF-vilkår gjennomgås. Gjennomgangen fremstår som nødvendig som grunnlag for avvisningsdrøftelsene. Deretter, under punkt 3, gjennomgås avvisningens rettslige utgangspunkt. Videre, under punktene 4 og 5, drøftes de to avvisningssituasjonene konkret. Denne innfallsvinkelen har den ulempe at enkelte spørsmål og momenter gjentas. Ulempen oppveies av de praktiske fordeler ved en slik situasjonsbasert angrepsvinkel. Under punkt 6 følger konklusjon og avsluttende bemerkninger.

2 Opptakt

2.1 Incoterms CIF-klausul

2.1.1 Innledning – sjøloven og Incoterms

Som påpekt innledningsvis kan avstanden og tiden sjøtransporten tar skape både praktiske og rettslige utfordringer for partene. Eksempelvis får ikke kjøperen, dersom ikke forundersøkelser er avtalt, undersøkt godset ved leveringen. Utfordringene er forsøkt løst på flere måter. For det første har lovgiver pålagt transportøren å ha kontroll med hva som blir lastet ombord i skipet og føre opplysninger om dette inn i konnossementet, jf. sjøl. § 296. Gjennom konnossementet sikres kjøperen en oversikt over hva slags, hvor mye og i hvilken tilstand godset ble tatt i mot eller lastet ombord av transportøren når. Transportørens ansvar for disse opplysningene er strengt, jf. sjøl. § 299 jf. § 300.³⁶ Som vi skal se under punkt 2.1.3.2 spiller det strenge transportøransvaret en viktig rolle i kjøpsavviklingen. For det andre er det utarbeidet standardiserte leveringsklausuler med omfattende regler for gjennomføringen av distanse-

³⁶ Falkanger/Bull side 309 flg.

kjøp, eksempelvis de allerede nevnte Incoterms (International Commercial terms), utarbeidet av Det Internasjonale Handelskammer i Paris (ICC). Incoterms inngår som en del av kjøpekontrakten og har til formål å fastlegge selgerens og kjøperens forpliktelser. Incoterms har ikke noe eget reaksjonssystem ved mislighold, dette overlates til avtalen eller lovgiveren.³⁷

CIF-klausulen medfører at selgeren må oppfylle primært tre forpliktelser.³⁸ Først må han inngå transport- og forsikringsavtaler. Deretter må han rettidig levere kontraktsmessig gods ombord i skipet. Etter leveringen må han rettidig presentere kontraktsmessige dokumenter. I det videre vil det nærmere innholdet av disse forpliktelsene gjennomgås.

2.1.2 Avtale- og godsforpliktelser

Inngåelse av transport- og forsikringsavtaler

CIF-klausulen medfører at selgeren må inngå minst to avtaler. For det første må han inngå eller tre inn i en transportavtale med en transportør (“[t]he seller must contract or procure a contract [for] carriage”), jf. Incoterms CIF A3 litra a.³⁹ Transportavtalen må tilfredsstille kjøpekontraktens transportvilkår. Etter Incoterms CIF A3 litra a må transportavtalen være på “[the] usual terms (...) for carriage by the usual route in a vessel of the type normally used for the transport of the type of goods sold”. Transporten kan skje ved bruk av selgerens eget skip eller med skip som går i fast rute mellom ulike havner (linjefart), men ofte befrakter selgeren et skip til å utføre transporten.⁴⁰ For det andre plikter selgeren å inngå en forsikringsavtale med en assurandør eller et forsikringselskap “of

³⁷ ICC Official Rules side 6; med Incoterms refereres i oppgaven til Incoterms 2010 der annet ikke fremgår.

³⁸ Her, og gjennomgående, anvendes begrepet “selgeren” i betydningen den opprinnelige selgeren, ikke eventuelle senere selgere i kjedekjøp, sml. imidlertid punkt 2.1.2.2 og punkt 2.2.

³⁹ Sml. Herre side 10: “[g]enom lokutionen ‘procure a contract’ (...) framgår att vidareförsäljnings säljaren uppfyller förpliktelsena att ordna transporten (...) trots att [han] själv inte kontrakterar transportören”.

⁴⁰ Ramberg side 185; transportørvalget kan være viktig for kjøperen og bør fremgå av kjøpekontrakten, jf. Ramberg side 185.

good repute”, jf. Incoterms CIF A3 litra b. Etter CIF A3 litra b må selgeren for egen regning skaffe forsikring “*complying at least with the minimum cover provided by Clauses (C) of the Institute Cargo Clauses (LMA/IUA) or any similar clauses*”. Minimumsdekning er 110 prosent av fakturaverdien.⁴¹ Begge disse avtalene må åpne for at kjøperen og andre med “*forsikringsmessig interesse*” kan kreve godset utlevert samt dekning fra forsikreren.⁴²

Levering og risikoovergang

Ved ordinære sendekjøp skjer levering av godset ved at tingen overgis til fraktføreren, jf. kjl. § 7 (2). Bestemmelsen gjør imidlertid unntak der annet følger av transportklausuler, noe som er tilfelle ved kjøp på CIF-vilkår.⁴³ Ved CIF-kjøp skjer levering enten ved at selgeren leverer godset ombord i skipet (“*by placing [the goods] on board the vessel*”) eller, i kjedekjøp, når en selger i kjøpskjeden kjøper allerede levert gods for videresalg (“*or by procuring the goods so delivered*”), jf. Incoterms CIF A4.⁴⁴ Henvisningen til *procurement* er ny ved Incoterms 2010. Ramberg skriver at “[t]he reference to “*procure*” here caters for multiple sales down a chain (‘*string sales*’), particularly common in the commodity trades”.⁴⁵

Risikoen for tingen går etter kjøpsloven over fra selger til kjøper på leveringstidspunktet, jf. kjl. § 13 (1) jf. § 7 (2). Tidligere avvek Incoterms fra kjøpslovens system, da risikoen i stedet gikk over når godset passerte skipets rekke på vei ombord, jf. Incoterms 2000 CIF A5. Med Incoterms 2010 ble dette endret og risikoen går nå også her over ved leveringen, jf. Incoterms 2010 CIF A5. Tilsvarende gjelder der levering skjer ved *pro-*

⁴¹ Dette for å kompensere for imaginær fortjeneste, jf. Krüger side 335.

⁴² Jf. Incoterms CIF A8 og A3 litra b; Selvig (2015) side 385.

⁴³ Bergem side 62.

⁴⁴ Kontrakter kjedes når de inngås i rekkefølge for det samme godset; sml. Mullis (1997) fotnote 15; kjedekjøp omfattes av konvensjonen og kjøpsloven, jf. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.12; sml. UNCITRAL Model Law on Procurement art. 2; Incoterms 2010 side 106; Herre side 10: “[g]enom lokutionen (...) ‘*procuring the goods so delivered*’ framgår att vidareförsäljningssäljaren uppfyller förpliktelsena att (...) avlämna varan i och med avtalet, trots att varan inte fysiskt placeras (...) ombord på fartyget (...)”.

⁴⁵ Ramberg side 199; Bridge (2013) side 127; se punkt 2.2.

urement, jf. Incoterms 2010 CIF A5, sml. kjl. § 15. Det er etter kjl. § 14 et vilkår for overgangen at det ved merking på godset, i transportdokument eller på annen måte gjøres klart at godset er tiltenkt kjøperen, sml. Incoterms CIF A1 og A9 jf. A4.

2.1.3 Dokumentforpliktelser

Innledning – konnossementet som varerepresentativ

Som vi var inne på innledningsvis, nødvendiggjør avstandselementet i internasjonale råvarehandel særlige løsninger for fordelingen av partenes plikter og rettigheter. Utveksling ytelse mot ytelse kan sjelden gjennomføres. Avviklingsutfordringen kan løses dersom partene finner et varerepresentativ som kan tre i stedet for direkte overlevering av godset.⁴⁶ Ved kjøp på CIF-vilkår blir et slikt varerepresentativ tilgjengelig for partene, fordi overleveringen av ombordkonnossementet utgjør en tilnærmet fullgod erstatning for direkte overlevering av godset.⁴⁷ Ombordkonnossementet gir kjøperen både opplysninger om godset etter at det ble lastet ombord, en rettmessig innehaver rådighet over godset og rett til å kreve det utlevert fra transportøren samt en viss beskyttelse mot konkurrerende tredjemenn og selgerens kreditorer.⁴⁸ Handelsfakturaen og forsikringsdokumentet viser på sin side fordelingen mellom prisen for godset, frakten og forsikringen i forhold til totalbeløpet og gir kjøperen forsikringsdekning dersom godset skades eller går tapt. De tre dokumentene kan således vise om samtlige forpliktelser etter CIF-klausulen er oppfylt.

Ved å benytte seg av dokumentene på denne måten elimineres ikke risikoen for at kjøperen betaler for kontraktsstridig gods, men den reduseres. Anvendelsen av et varerepresentativ innebærer videre at kjøperen, dersom annet ikke er avtalt, plikter å betale mot kontraktsmessig dokumentpresentasjon, jf. Incoterms CIF B8 jf. B1 sml. kjl. § 49 (3).⁴⁹ Betaling

⁴⁶ Sml. Selvig (1975) side 45.

⁴⁷ Falkanger/Bull side 253 og Selvig (1975) side 17 flg.

⁴⁸ *Ibid*; bare den som rettmessig tar besittelse, får rådighet over godset, jf. Selvig (1975) side 50.

⁴⁹ Selvig (1975) side 11.

kontant mot dokumenter forutsettes uansett her, jf. punkt 1.3.

Konnossementet skal presenteres for kjøperen “*without delay*” etter at godset ble lastet ombord, jf. Incoterms CIF A8. Det er naturlig at de to andre dokumentene presenteres samtidig og det forutsettes i det videre at et slikt krav fremgår av kjøpekontrakten.

Dokumentene i dokumentsamlingen

Under punkt 2.1.3.2 skal dokumentene selgeren må presentere ved CIF-kjøp gjennomgå. Konnossementet er det sentrale dokumentet og gjennomgå først. Det andre og tredje dokumentet i samlingen, handelsfakturaen og forsikringsdokumentet, gjennomgå deretter kort. Selgeren kan også måtte bistå med å fremskaffe eksportlisenser og andre dokumenter nødvendig for eksport og import, jf. Incoterms CIF A2 og A10. Partene kan også avtale at andre dokumenter, eksempelvis kvalitets-sertifikater, må presenteres.⁵⁰

Sjøloven definerer konnossementet (eng. *bill of lading*) som et dokument som (i) er bevis for en avtale om sjøtransport og for at transportøren har mottatt eller lastet godset og (ii) som betegner seg som konnossement eller inneholder en bestemmelse om at transportøren påtar seg bare å utlevere godset mot tilbakelevering av dokumentet, jf. sjøl. § 292. Etter Incoterms må selgeren presentere “*the usual transport document*”, jf. Incoterms CIF A8. Transportdokumentet må “*cover the contract goods, be dated within the period agreed for shipment, enable the buyer to claim the goods from the carrier at the port of destination and, unless otherwise agreed, enable the buyer to sell the goods in transit by the transfer of the document to a subsequent buyer or by notification to the carrier*”. Andre transportdokumenter enn konnossementer, eksempelvis sjøfraktbrev sml. sjøl. § 308, kan benyttes, og det må fremgå av kontrakten hvilket transportdokument selgeren må presentere.⁵¹ I det videre forutsettes at selgeren må presentere et negotiabelt ombordkonnossement.

Fem funksjoner ved det negotiable ombordkonnossementet fremstår

⁵⁰ Bridge (2013) side 130.

⁵¹ Ramberg side 188.

som relevante for oppgaven.⁵² Den første er konnossementets kvitteringsfunksjon. I forhold til transportøren tjener ombordkonnossementet som bevis for at en nærmere angitt mengde av en spesifisert type gods i en nærmere angitt tilstand på et nærmere angitt tidspunkt ble lastet ombord i skipet, jf. sjøl. § 296 jf. § 299. Blant annet skal opplysninger om godsets art, herunder om det har farlige egenskaper, kolli- eller stykktall og godsets vekt eller mengde uttrykt på annen måte, oppgis, jf. sjøl. § 296 (1) første alternativ. Avsenderen har videre krav på et “rent” konnossement, sml. sjøl. § 296 (1) første alternativ (eng. *clean bill of lading*).⁵³ Et rent konnossement er et konnossement som gir uttrykk for at godset er som oppgitt av avlasteren.⁵⁴ Transportøren plikter å undersøke godset og ta forbehold dersom det virker å avvike fra avsenderens opplysninger, jf. sjøl. § 298. Eksempelvis kan transportøren påføre konnossementet forbehold som “*said to be*”, “*quantity unknown*” eller “*quality unknown*”, forbehold som kan vanskeliggjøre salg av godset ved bruk av dokumentene.⁵⁵ Forbeholdet “*quantity unknown*” gjør det åpenbart vanskeligere å videreselge en hvetelast. Påføres konnossementet forbehold, betegnes det som et “urent” konnossement. Opplysningene i konnossementet danner grunnlaget for eventuelle transportskadekrav mot transportøren, jf. sjøl. § 299, og spiller en sentral rolle mellom selgeren og kjøperen. At transportøren bekrefter at kontraktsmessig gods ble levert av selgeren, med det strenge ansvaret det medfører, jf. sjøl. § 299 jf. § 300, øker kjøperens tillit til at kontraktsmessig gods faktisk ble levert.⁵⁶ Transportøransvaret er således viktig i kjøpsavviklingen.⁵⁷ Den andre funksjonen er at konnossementet gir uttrykk for et transportløfte fra transportøren. Transportørens transportvilkår fremgår vanligvis av konnossementets

⁵² I tillegg kommer bl.a. behovet for konnossementet for kjøperens finansiering, jf. Selvig (1975) side 14. Konnossementer omfattes for øvrig ikke av gjeldsbrevlova av 17. februar 1939 nr. 1, jf. Villars-Dahl side 24.

⁵³ Falkanger/Bull side 314.

⁵⁴ Selvig (1975) side 109.

⁵⁵ Falkanger/Bull side 308.

⁵⁶ Se nærmere om transportørens ansvar for opplysninger i konnossementet i Solvang (2013).

⁵⁷ Falkanger/Bull side 309 flg.

bakside. Får sjølovens stykkogdsbestemmelser virkning på forholdet, noe de gjør for de kjøp oppgaven omhandler, jf. punkt 1.3, må transportvilkårene tilfredsstillende sjølovens krav. Mellom transportøren og andre innehavere av konnossementet enn senderen, er transportvilkårene slik de fremgår av konnossementet utfyllende for transporten og utleveringen av godset, jf. sjøl. § 292 (3). Har senderen og transportøren avtalt andre transportvilkår enn de som fremgår av konnossementet, er disse kun bindende for innehaveren dersom konnossementet viser til dem. Et klassisk tema i sjøretten er de komplikasjoner som oppstår når selgeren befrakter et skip på transportvilkår som fremgår av certepartiet, men ikke av konnossementet. For det tredje gir ihendehavelse av konnossementet rett til å kreve godset utlevert fra transportøren mot tilbakelevering (deponering) av konnossementet, jf. sjøl. § 302 flg. Ihendehavelse er likevel ikke alltid tilstrekkelig. Er konnossementet utført til ordre må mottakeren enten fremvise en sammenhengende rekke transporterklæringer eller en erklæring om overdragelse *in blanco*, jf. sjøl. § 302.⁵⁸ For det fjerde avskjærer overlevering av konnossementet selgerens rådighet over godset.⁵⁹ Selgeren har likevel stansingsrett til godset er utlevert, jf. sjøl. § 307 jf. kjl. § 61 (2).

En femte funksjon er at konnossementet, dersom det utstedes “*til ordre*”, eller “*in blanco*”, er negotiabelt jf. sjøl. § 292 (2) jf. § 302 flg.⁶⁰ At konnossementet er negotiabelt betyr i alminnelighet at det er omsettelig, enten alene eller sammen med en sammenhengende rekke transporterklæringer.⁶¹ Det kan utstedes flere konnossementer for den samme lasten, hvilket kan medføre at flere mottakere krever det samme godset utlevert fra transportøren.⁶² Den som i god tro erverver et konnossement gis en viss beskyttelse mot konkurrerende tredjemenn og selgerens kreditorer, sml. sjøl. §§ 306 og 307.⁶³

⁵⁸ Falkanger/Bull side 248.

⁵⁹ Falkanger/Bull side 249.

⁶⁰ Hagstrøm (2011) side 908 jf. 906.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Falkanger/Bull side 249.

⁶³ *Ibid.*

Det andre dokumentet i samlingen er handelsfakturaen. Incoterms stiller ingen særskilte krav til fakturaen utover at den må være “*in conformity with the contract of sale*”, sml. Incoterms CIF A1. Fakturaens oppgave er å identifisere godset samt gi kjøperen opplysninger om fordelingen mellom prisen for godset, frakten og forsikringen i forhold til totalbeløpet.⁶⁴ Fakturaen spiller også en rolle ved beregningen av tollavgifter.

Det tredje dokumentet er forsikringsdokumentet. Etter Incoterms CIF A3 litra b skal selgeren “*provide the buyer with the insurance policy or other evidence of insurance cover*”. Dokumentets oppgave er å vise at godset er forsikret samt sette kjøperen eller “*enhver annen, som har en forsikringsmessig interesse i varen*” i stand til å kreve forsikringssummen direkte fra forsikreren dersom godset skades eller går tapt.⁶⁵

2.2 Råvarehandel

Det fysiske objektet oppgaven omhandler er råvarer. Råvarer kan defineres som råstoff eller utgangsmateriale for ferdigvarer og halvfabrikat. Typiske eksempler er korn, sukker, kaffe, salt, soyabønner, ris, kull, olje, gass, malm og ulike metaller. Råvarer er fungible ytelser, dvs. ytelser hvis verdi beror på artsegenskaper fremfor det enkelte objekts egenskaper og som lett lar seg ombytte.⁶⁶ Det er tidvis store fluktueringer i råvareprisene. Hvetepreisene steg eksempelvis med femti prosent i 2010. Råvarer transporteres som regel i bulk, dvs. uten innpakning og i store kvanta, enten i tørrelastfartøy eller tankfartøy. Kjøp av amerikansk hvete til matproduksjon og australsk bauksitt til aluminiumsproduksjon er mulige eksempler på “norske” internasjonale råvarekjøp.

Råvarer er valgt som handelsobjekt på grunn av den dokumentbaserte handelen med råvarer i transitt.⁶⁷ Det er konnossementets funksjon som negotiabelt varerepresentativ som åpner for videresalg av godset i transitt.

⁶⁴ Bridge (2013) side 7 flg.

⁶⁵ Incoterms CIF A3 litra b; Selvig (2015) side 385.

⁶⁶ Hagstrøm (2011) side 133.

⁶⁷ Bridge (2013) side 27 flg.; Selvig (1975) side 13.

Det er vanlig at det inngås flere kjedede kontrakter for hver enkelt råvarelast.⁶⁸ Enkelte kjøpere på råvaremarkedet er derfor mer interessert i dokumentene og en eventuell gevinst ved videresalg av disse, enn i det underliggende godset dokumentene representerer.⁶⁹ Omsetningsmuligheten gir også kjøperen en mulighet til å beskytte seg mot prisfall. Faller markedsprisen, kan kjøperen enkelt foreta videresalg.⁷⁰ Amsterdam, Rotterdam og Antwerpen er sentrale europeiske råvarelossehavner (her forutsettes norsk lossehavn, jf. punkt 1.3). Konsentrasjonen av råvarelossehavner er viktig, siden variasjon i ankomsthavner vanskeliggjør transitthandel.

2.3 Internasjonalt kjøp

Det ble under punkt 1.3 påpekt at oppgavens tema er *internasjonale* råvarekjøp. Årsaken er praktisk. Nasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår forekommer praktisk talt ikke. Å skulle fokusere på nasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår blir raskt kunstig.

At kjøpet er internasjonalt har blant annet konsekvenser for avvisningens rettslige grunnlag, fordi kjøpsloven har enkelte særregler for internasjonale kjøp, jf. kjl. § 5 (1) og især kjl. kap. XV. Betalingen av råvarene skjer mot presentasjon av konnossementet (som er et verdipapir) og de to andre dokumentene (som ikke er verdipapirer).⁷¹

I utgangspunktet er verdipapirkjøp unntatt fra kjøpslovens internasjonale bestemmelser, jf. kjl. § 5 (3) (d).⁷² Kjl. § 5 (3) (d) er imidlertid ment å tilsvare unntaksbestemmelsen i konvensjonens art. 2 (d). Art. 2 er ikke ment å utelukke dokumenter som brukes i "*forbindelse med å innfri forpliktelse under kjøpsavtalen*".⁷³ Kjøpslovens kap. XV antas derfor å gjelde både for dokument- og godsavvisningen. Dette forutsettes i det videre.

⁶⁸ Herre side 10; Selvig (1975) side 88.

⁶⁹ Mullis (1998) side 328.

⁷⁰ Selvig (1975) side 13.

⁷¹ Sml. definisjonen i panteloven av 8. februar 1980 nr. 2 § 4-1.

⁷² Se CISG art. 2 (d) (kjl. § 5 (3) (d)).

⁷³ Bergem side 472; Ramberg/Herre side 93; CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.12; Leisinger side 121.

2.4 Oppsummering – den faktiske og rettslige bakgrunnens konsekvenser for avvisningsvurderingen

Internasjonal råvarehandel på CIF-vilkår baserer seg på at selgeren både rettidig leverer kontraktsmessig gods ombord i skipet og rettidig presenterer kontraktsmessige dokumenter. Denne *dualismen* i selgerens kjøpsoppgjørelse er sentral.⁷⁴ Debattista skriver,⁷⁵

“(...) whereas a sale of goods in the domestic context imposes upon the seller one mode of performance, namely to deliver the goods, a sale of goods on shipment terms involves two types of performance, a physical and a documentary mode of performance, namely to tender an agreed set of documents. The duality of performance is of crucial significance in certain aspects of the law on CIF and FOB contracts, particularly in the (...) remedies of rejection of goods and documents”.

Dualismen er sentral fordi den åpner for to avvisningstidspunkt. Kjøperen kan både avvise dokumentene ved presentasjonen og avvise godset når det ankommer lossehavnen. Spørsmålene som oppstår knyttet til disse avvisningssituasjonene er temaet i det videre.

Råvarer ble valgt som handelsobjekt grunnet den dokumentbaserte transitthandelen med godset. I denne handelen er det “*dokumentene – ikke varen – som interesserer kjøperen*”.⁷⁶ Bridge forteller “*the old story about the large quantity of tins of sardines sold on CIF (cost, insurance and freight) terms. The end buyer complains to its seller about the inedible character of the sardines, only to be told that they were not eating sardines at all but buying-and-selling sardines*”.⁷⁷ Som vi skal se blir omsetningsperspektivet sentralt i vurderingen av om kjøperen kan kreve avvisning eller ikke.⁷⁸

⁷⁴ Se punkt 3.2 om oppfyllelsesbegrepet.

⁷⁵ Debattista side 3.

⁷⁶ Selvig (1975) side 89.

⁷⁷ Bridge (2003) side 56.

⁷⁸ Avvisning er naturligvis også relevant dersom omsetning ikke er aktuelt.

3 Avvisning – rettslig utgangspunkt

3.1 Innledning

Selvig skriver, “[d]et første en kjøper som får en mangelfull vare må ta standpunkt til, er om han skal avvise den”.⁷⁹ Temaet som drøftes i det videre er avvisningens rettslige grunnlag og innhold, herunder når kjøpet oppfylles av selgeren. Denne innledende drøftelsen skjer samlet for dokument- og godsavvisning. Konkrete drøftelser av dokument- og godsavvisning følger under punkt 4 (dokumenter) og punkt 5 (gods).

Spørsmålene som oppstår i forbindelse med avvisning er utfordrende. Verken CISG-konvensjonen eller kjøpsloven har uttrykkelige bestemmelser om avvisning eller klargjør hva avvisning er.⁸⁰ Særlig utfordrende er spørsmålene som oppstår knyttet til avvisning av dokumentsamlingen på presentasjonstidspunktet. Som Bridge skriver, “[a]s for the CISG and its treatment of documentary duties, it is a blank page”.⁸¹ Det følger likevel klart av litteraturen at konvensjonen og kjøpsloven omfatter kjøp som gjennomføres ved bruk av dokumenter, sml. kjl. §§ 49 (3) og 95 og CISG art. 58 og 34.⁸²

Under punkt 1.2 ble avvisning definert som en reaksjon som innebærer at kjøperen nekter å ta imot eller bli sittende med en eller flere av selgerens ytelser.⁸³ Avvisning ble introdusert som enten *midlertidig* eller *endelig*. Det bør innledningsvis knyttes enkelte bemerkninger til dette. I engelsk rett synes man eksempelvis ikke å gjennomføre et tilsvarende skille. Her inngår begrepet avvisning (eng. *rejection*) som en del av hevingsbegrepet.⁸⁴ Årsaken er antagelig at kjøperens rett til *rejection* er

⁷⁹ Selvig (1999) side 195.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Bridge (2007) side 28.

⁸² Bergem side 472; Ramberg/Herre side 93; CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.12; Leisinger side 121.

⁸³ Sml. Selvig (1999) side 195.

⁸⁴ Debattista side 206.

omfattende og at selgerens adgang til retting er begrenset.⁸⁵ Noe særlig behov for midlertidig avvisning eksisterer derfor ikke. Avvisningsbegrepets innhold etter CISG-konvensjonen og kjøpsloven er mindre klart. Teoretikere som Honnold, Mullis og CISG Advisory Board synes, med unntak av avvisning ved levering for tidlig eller i for stor mengde jf. kjl. § 98, å knytte avvisningsbegrepet til heving av kontraktsforholdet, altså tilsvarende som i engelsk rett.⁸⁶⁸⁷ Det fremstår imidlertid som noe uklart om Bergem forstår avvisningsbegrepet slik det benyttes i konvensjonen på denne måten.⁸⁸ Ramberg/Herre skriver at det begrepsmessig “[i] *detta sammanhang är (...) viktig*” å skille mellom avvisning og heving.⁸⁹ Etter norsk rett fremstår det som klart at avvisningsbegrepet omfatter mer enn heving. Selvig skriver, “[a]vvisning kan bety at kjøperen definitivt nekter å motta oppfyllelse og vil heve kjøpet, men vanligvis kan man ikke forstå avvisningen slik”.⁹⁰

Usikkerheten knyttet til avvisningsbegrepets innhold innebærer et fremstillingsmessig valg, nemlig om en norskrettslig fremstilling av avvisningsbegrepet skal omfatte heving eller ikke.⁹¹ For å knytte en forbindelse til avvisningsbegrepet slik det benyttes i engelsk rett, og antagelig også i konvensjonen, anses avvisning her for også å omfatte heving. Med andre ord opprettholdes skillet slik det ble introdusert under punkt 1.2.

3.2 Selgerens oppfyllelse – dualisme

Kjøpsloven skiller mellom aktuelt mislighold, jf. kjl. § 22 flg. og forventet (antesipert) mislighold, jf. kjl. §§ 61 og 62. Misligholdet er antesipert når det allerede før tiden for oppfyllelse må forventes at selgeren kommer til

⁸⁵ Debattista side 208 flg.; sml. Sale of Goods Act 1979 s. 15A (1); Bridge (2013) side 583.

⁸⁶ Honnold side 523; Mullis (1997) som drøfter avvisning under punktet “*Termination for breach under English law and the Convention*”; Mullis (1998) side 336; CISG-AC Opinion no 5 punkt 3.3.

⁸⁷ Se CISG art. 52 (kjl. § 98).

⁸⁸ Bergem side 365 og side 688; sml. Selvig (2015) side 288.

⁸⁹ Ramberg/Herre side 386.

⁹⁰ Selvig (1999) side 195.

⁹¹ Sml. Solvang (2015) side 487, der Solvang avgrensar avvisning mot heving.

å misligholde kontrakten.⁹² Eksempelvis kan tørke gjøre at kjøperen må forvente at en hveteselger ikke vil levere avtalens hvetekvantum. Ved avgjørelsen av om misligholdet er aktuelt eller antespert, må det sees hen til om oppfyllestidspunktet er passert eller ikke. Hva oppfyllelse innebærer og når oppfyllelsen skjer blir dermed viktig for fastsettelsen av avvisningens rettslige grunnlag, og fordi oppgaven ble avgrenset mot antespert mislighold under punkt 1.3.

Oppfyllelse kan defineres som å handle i samsvar med en forpliktelses innhold, altså i samsvar med det som “*følger av avtalen og ledsagende omstendigheter riktig tolket og utfylt*”.⁹³ Ved kjøp av tingsytelser er utgangspunktet at kontrakten oppfylles av selgeren ved rettidig levering av kontraktsmessig gjenstand.⁹⁴ Ved internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår blir oppfyllelesspørsmålet mer komplisert. Kjøpet kan neppe sies å være et rent tingskjøp, men heller et kombinasjonskjøp av ting og dokumenter. Siden kjøperen kan være like avhengige av kontraktsmessige dokumenter som av kontraktsmessig gods, må både gods- og dokumentforpliktelsene være forpliktelser som “*utpeker (...) seg som sentrale, slik at det er naturlig å karakterisere dem som hovedforpliktelser*”.⁹⁵ Det er utvilsomt at kontrakter etter norsk rett kan bestå av flere hovedforpliktelser. Eksempler er kombinert eiendomskjøps- og utbyggingsavtaler, kombinerte avtaler om levering av it-utstyr og programvare og kombinerte leasing- og vedlikeholdsavtaler. Denne *dualismen* i selgerens forpliktelser nødvendiggjør et tilsvarende todelt oppfyllestidspunkt.⁹⁶

At selgerens forpliktelser sees som to hovedforpliktelser, og ikke eksempelvis én todelt hovedforpliktelse, er ikke ment å ha annet enn fremstillingsmessig betydning. Poenget med inndelingen i to hovedforpliktelser er å gjøre det lettere å knytte en forbindelse til engelsk rett og doktrinen om kjøperens separate og selvstendige avvisningsrett, jf. punkt 3.4. I engelsk rett er forpliktelsene til kontraktsmessig godslevering og

⁹² Bergem side 307; Hagstrøm (2011) side 609; sml. ordlyden i kjl. § 62 (1), hvoretter “[er] *det før tiden for oppfyllelse (...)*” (min utheving); sml. kjl. § 23.

⁹³ Hagstrøm (2011) side 198 og side 134.

⁹⁴ Hagstrøm (2011) side 197.

⁹⁵ Hagstrøm (2011) side 122.

⁹⁶ Debattista side 206 flg.; jf. også Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 143 (til § 95).

kontraktsmessig dokumentpresentasjon begge kontraktsvilkår av typen *conditions*.⁹⁷ Mislighold av *conditions* gir partene en nesten ubetinget hevingsrett.⁹⁸ Selgerens forpliktelser i engelsk rett fremstår derfor mer som to hovedforpliktelser enn som én todelt hovedforpliktelse.

Selgeren må antagelig anses for å ha oppfylt godsforpliktelsen når hele det avtalte godskvantumet er plassert ombord i skipet (unntatt der dellevering er avtalt), jf. Incoterms CIF A4.⁹⁹ Etter Incoterms CIF A4 må kontraktsmessig levering enten skje “*on the agreed date*” eller “*within the agreed period*” etter kjøpekontrakten. Frem til utløpet av oppfyllelsesfristen er det opp til selgeren å avgjøre hvilken del av produksjonen som skal sendes til kjøperen samt avgjøre når og hvordan dette skal leveres til transportøren.

Dersom selgeren ikke leverer gods til transportøren, leverer godset for sent, eller leverer mangelfullt gods, betegnes kontrakten ifølge Hagstrøm som *ikke-oppfylt*.¹⁰⁰ Ved utløpet av leveringsfristen passerer oppfyllelsestidspunktet og avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse blir å anse som aktuelt mislighold. Kjl. § 98 regulerer tilfellene der selgeren *fortidig* leverer godset eller leverer *for mye* gods.^{101 102} Leverer selgeren *for lite* gods kan det bli å anse som en *deloppfyllelse* av kontrakten.¹⁰³ Ifølge Hagstrøm blir kontrakten å anse som deloppfylt også dersom kjøperen uvitende om kvantitetsavviket tar imot leveringen, eller “*levering skjer uten kreditors medvirkning, slik at han har mottatt delvis oppfyllelse uten å kunne motsette seg dette*”.¹⁰⁴

Ved CIF-kjøp, hvor leveringen nettopp skjer uten kjøperens medvirkning, virker det siterte å medføre at levering av for lite gods i utgangspunktet blir å anse som deloppfyllelse av kontrakten. Avvisning blir som regel først aktuelt ved avvisning av dokumentene på presentasjonstids-

⁹⁷ Debattista side 7 (gods) og side 212 flg. (dokumenter).

⁹⁸ Selvig (1986) side 16.

⁹⁹ Selvig (1975) side 8 og side 101.

¹⁰⁰ Hagstrøm (2011) side 328.

¹⁰¹ Kjl. § 98 gjennomgås under punkt 5.2.

¹⁰² Se CISG art. 52 (kjl. § 98).

¹⁰³ Hagstrøm (2011) side 210.

¹⁰⁴ *Ibid.*

punktet, sml. punkt 3.3 og punkt 4. Avviser kjøperen likevel godset på leveringstidspunktet, sml. punkt 4.5, blir kjøpet å anse som ikke-oppfylt.¹⁰⁵ Tar kjøperen delleveringen imot, og selgeren ikke kan antas å ha avsluttet leveringen, blir det utelatte å anse som forsinket, sml. kjl. § 43 (2).¹⁰⁶ Det kan imidlertid vanskelig tenkes at leveringen ikke må anses som avsluttet ved utløpet av leveringsfristen, fordi skipet da som regel forlater lastehavnen (i hvert fall der selgerens gods fylte skipets lasterom). Utgjør det utelatte en betydelig del av kjøpet, anses forsinkelsen å gjelde hele kjøpet.¹⁰⁷ Må selgeren antas å ha avsluttet leveringen, blir det utelatte å anse som en mangel, jf. kjl. § 43 (2).

For dokumentforpliktelsen synes oppfyllelse å skje ved rettidig presentasjon av samtlige dokumenter i kontraktsmessig stand, jf. Incoterms CIF A8 sml. kjl. § 49 (3).¹⁰⁸ Presentasjonen må skje “*without delay*” etter leveringen, sml. punkt 2.1.3.1. Er dokumentene kontraktsstridige ved presentasjonen, blir misligholdet å anse som aktuelt mislighold. Også her blir utgangspunktet at selgeren ikke oppfyller kontrakten dersom det ikke skjer noen dokumentpresentasjon, dersom selgeren forsinket presenterer dokumentene eller dersom selgeren presenterer mangelfulle dokumenter. Selgeren deloppfyller kontrakten dersom han presenterer for få dokumenter og kjøperen vitende eller uvitende innløser dokumentene.¹⁰⁹

Konsekvensen for drøftingen er at både avvisning av dokumentsamlingen og avvisning av godset i lossehavnen blir å behandle som aktuelt mislighold av selgeren.

¹⁰⁵ *Ibid.*

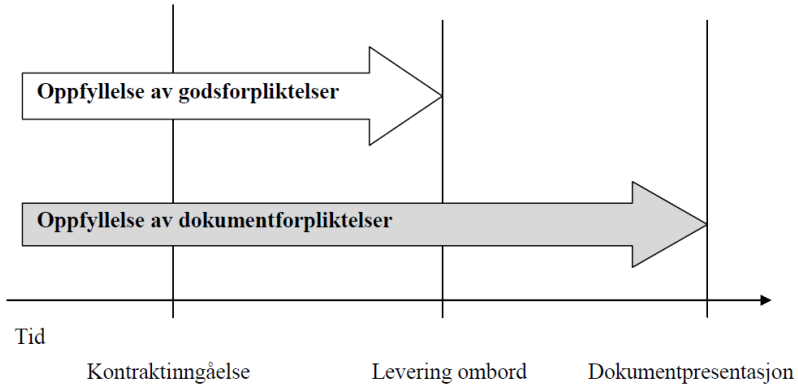
¹⁰⁶ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 97; Selvig (2015) side 91.

¹⁰⁷ Bergem side 244.

¹⁰⁸ Sml. Bridge (2013) side 124.

¹⁰⁹ Hagstrøm (2011) side 328 jf. 210; grensedragningen mellom forsinkelse og mangel blir som for godset.

Figur I – Tidspunktet for selgerens oppfyllelse

3.3 Midlertidig og endelig avvisning av dokumenter og gods – rettslig grunnlag og innhold

Vilkårene for kjøperens rett til avvisning i internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår følger verken direkte av CISG-konvensjonen eller kjøpsloven.¹¹⁰ Heller ikke rettspraksis gir særlig veiledning og vilkårene må derfor utledes fra andre rettskilder, især juridisk litteratur. Vilårene for midlertidig avvisning av dokumenter og gods behandles først.¹¹¹

Utgangspunktet for kjøperens rett til midlertidig avvisning tas i litteraturen som regel i kreditormoradefinisjonen.¹¹² Avvisning inngår altså som ledd i spørsmålet om når kjøperen kan unnlate å oppfylle sine forpliktelser uten selv å misligholde kontrakten.¹¹³ Ved CIF-kjøp må kjøperen oppfylle to forpliktelser. Først må han innløse dokumentene

¹¹⁰ Selvig (1999) side 195. Kjøpsloven § 95 fremstår i utgangspunktet som betydningsfull for selgerens dokumentforpliktelser. Etter § 95 skal selgeren "overlevere [dokumentet] til den tid, på det sted og i den stand som er avtalt". Men "i den stand" menes form og ikke innhold, jf. Bergem side 533, og bestemmelsen har liten betydning for drøftingen her; sml. imidlertid Mullis (1997) ved fotnote 88.

¹¹¹ Krüger side 385.

¹¹² Hagstrøm (2011) side 621.

¹¹³ *Ibid.*

mot betaling av kjøpesummen ved rettidig presentasjon av kontraktsmessige dokumenter, jf. Incoterms CIF B8 og B1 sml. kjl. § 49 (3). Deretter må han ta imot kontraktsmessig gods i lossehavnen, jf. Incoterms CIF B4 og kjl. § 50 litra b. I internasjonal råvarehandel blir midlertidig avvisning derfor både et spørsmål om når kjøperen kan nekte å innløse dokumentene mot betaling av kjøpesummen ved presentasjonen, jf. punkt 4.3, og et spørsmål om når kjøperen kan nekte å overta godset i lossehavnen, jf. punkt 5.3.¹¹⁴

Ifølge Hagstrøm har den tradisjonelle oppfatningen vært at kjøperen, uten å havne i kreditor mora, kan avvise selgerens oppfyllesforsøk dersom *“ytelsen er så mangelfull eller forsinket at kreditor har hevningsrett, og gjør bruk av denne, eller hvor han har krav på å få mangelen rettet og nekter å motta ytelsen så lenge retting ikke har skjedd”*.¹¹⁵ Tilsvarende fremgår det av forarbeidene til kjøpsloven at *“[e]t særlig spørsmål som ikke reguleres i utkastet er i hvilken grad kjøperen har rett til å avvise en mangelfull salgsgjenstand selv om mangelen ikke er vesentlig (...) det må trolig kunne hevdes at dersom kjøperen ikke kan kreve retting (f.eks. fordi dette ville medføre urimelig kostnad eller ulempe) så kan han heller ikke avvise gjenstanden til retting er skjedd”*.¹¹⁶ Videre skriver Hagstrøm imidlertid på samme sted at *“[e]tter at retting har kommet i en helt annen stilling i kontraktsretten, kan det være grunn til revurdering av kreditor mora også”*.¹¹⁷ Det fremstår følgelig som utvidelsen av selgerens retterett, jf. kjl. § 36 (1), kan innebære at avvisningsvilkåret ikke lenger kan settes likt med hevingsvilkåret, jf. kjl. § 39 (1) sml. § 37.¹¹⁸

¹¹⁴ Selvig (1975) side 46.

¹¹⁵ Hagstrøm (2011) side 621.

¹¹⁶ NOU 1976: 34 side 36 flg.

¹¹⁷ Hagstrøm (2001) side 621. Selgerens retterett etter kjøpsloven av 24. mai 1907 nr. 2 (som fremstår å være den rett til retting utvalget henviser til, sml. Hagstrøm (2011) side 621) var ifølge utvalget *“lite verdifull for selgeren fordi rettelsen (...) må skje ‘uten slik forsinkelse som vil gi kjøperen rett til å heve kjøpet’ [og] i handelskjøp er jo fortsatt enhver forsinkelse vesentlig og medfører hevningsrett”*, sml. NOU 1976: 34 side 80.

¹¹⁸ Hagstrøm (2011) side 621; jf. Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 91; sml. ND 1974 s. 27 side 61 hvor spørsmålet drøftes på en god måte (bakgrunnsstoff er å finne i Hagstrøm (1986)); sml. imidlertid Selvig (1999) side 196 som virker å vurdere dette ut fra kjøperens, og ikke selgerens, retterett.

Spørsmålene knyttet til kjøperens rett til midlertidig avvisning er i norsk rett grundigst drøftet i voldgiftsdommen inntatt som ND 1974 s. 27 (“Fernbay-dommen”).¹¹⁹ Voldgiftsretten oppstiller her to vilkår for midlertidig avvisning. Det første er “*at den tilbudte ytelse ikke er fullt kontraktsmessig, og at yderen (...) har plikt til å utbedre manglene eller foreta omlevering*”.¹²⁰ Det andre er at det i en rekke tilfeller må kunne kreves at “[m]anglene ved den tilbudte ydelse [er] av en viss betydning”.¹²¹ Spørsmålet om når mangelen er av en “viss betydning” munner ifølge voldgiftsretten “*ut i en konkret rimelighetsvurdering: Er det, alle forhold tatt i betraktning, rimelig (...) å gjøre gjeldende (...) en såvidt streng mangelsbeføyelse som midlertidig avvisning?*”.¹²² Rimelighetsvurderingen har vunnet støtte i litteraturen og benyttes i standardkontrakter i entrepriser samt i bustadoppføringslova av 13. juli nr. 43 § 15 (3), og legges derfor til grunn.¹²³

Om kjøperen har midlertidig avvisningsrett avgjøres dermed i norsk rett etter en skjønnsmessig helhetsvurdering.¹²⁴ Spørsmålet er om kjøperen må overta ytelsen før kontrakten oppfylles eller om det er rimelig at kjøperen avviser i påvente av selgerens oppfyllelse.¹²⁵ Som eksempel kan man se for seg at selgeren har sendt et parti gods til kjøperen og presenterer en dokumentsamling med et konnossement påført forbeholdet “*weight unknown*”. Utgangspunktet blir da at kjøperen kan avvise dokumentene dersom “*manglene eller utbedringene av dem gir kjøperen rimelig grunn til å nekte å overta*”.¹²⁶ Dersom kjøpet gjelder en råvaretype der store verdifluktueringer er vanlig, kan det være av stor betydning for kjøperen å enkelt kunne videreselge dokumentsamlingen dersom markedet faller.¹²⁷ I slike tilfeller må kjøperen antagelig kunne avvise en

¹¹⁹ Sml. U 1995 s. 974 H (“Motorseiler-dommen”) jf. Hagstrøm (2011) side 622.

¹²⁰ ND 1974 s. 27 side 58.

¹²¹ ND 1974 s. 27 side 59.

¹²² ND 1974 s. 27 på side 60 flg.

¹²³ Hagstrøm (2011) side 622; sml. NS 3430 punkt 30.5 og NS 3431 punkt 35.4.

¹²⁴ Krüger side 387; Hagstrøm (2011) side 622; sml. Solvang (2015) side 503.

¹²⁵ Ramberg/Herre side 387.

¹²⁶ Hagstrøm (2011) side 623.

¹²⁷ Selvig (1975) side 13.

dokumentsamling hvor konnossementet er urent, fordi urene konnossementer fremstår som vanskeligere å omsette enn rene konnossementer. Se nærmere under punkt 4.3.1.

I vurderingen av om kjøperen kan avvise ytelsen er det altså et viktig moment om selgeren kan utbedre misligholdet etter overtakelsen. En parallell til avvsningsvurderingen blir dermed å finne i vurderingen av om selgeren har rett til retting, jf. kjl. § 36 (1).¹²⁸ Ramberg/Herre skriver tilsynelatende i tråd med dette at “*skulle [det] ställa sig besvärligt för köparen att ta emot varan för att senare få den reparerad, kan det vara försvarbart att han avvisar varan*”.¹²⁹ Tilfeller der selgeren har retterrett uten at kjøperen har avvsningsrett og omvendt kan likevel tenkes, eksempelvis dersom selgeren kan skaffe erstatningsytelser, men ikke uten at kjøperen må vente i en begrenset periode.

Også i litteraturen tilknyttet CISG-konvensjonen argumenteres det for at kjøperen, uten å havne i kreditor mora, tidsbegrenset kan nekte dokumentinnløsning og holde kjøpesummen tilbake og tidsbegrenset kan avvise ikke-kontraktsmessig gods.¹³⁰ Vilkårene for slik tidsbegrenset avvsningsrett utdypes imidlertid ikke nærmere. Som eksempel viser Schlechtriem tilfellene der selgeren presenterer “*unclean’ documents indicating perhaps damage to the goods*”.¹³¹ Presentasjon av et urent konnossement kan som sagt være til hinder for omsetning av dokumentene og kan tenkes gi kjøperen midlertidig avvsningsrett, se over.¹³² Basert på eksempelbruken alene virker kjøperens rett til midlertidig avvsningsrett i norsk rett å korrespondere med kjøperens rett til midlertidig å nekte innløsning og holde kjøpesummen tilbake slik den er utformet i CISG-litteraturen.

Retten til midlertidig avvsningsrett faller bort når selgeren tilbyr kjøperen kontraktsmessig oppfyllelse av kontraktsforpliktelsene. Kan ikke midlertidig avvsningsrett kreves, må kjøperen ta i mot ytelsen og fremme mis-

¹²⁸ Simonsen side 393; Hagstrøm (2011) side 622.

¹²⁹ Ramberg/Herre side 387.

¹³⁰ Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) aa) jf. cc) (dokumenter); Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) bb) jf. Schlechtriem (2006) side 91 (gods); sml. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.18 flg.

¹³¹ Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) cc).

¹³² *Ibid.*

ligholdskrav etter overtakelsen, sml. kjl. §§ 22 og 30.¹³³

Vil kjøperen *endelig avvise* dokumentene eller godset, er avvisningsretten mer restriktiv. Bergem skriver, “[r]ett til å avvise tingen har kjøperen [dersom] *han gjør gjeldende et misligholdskrav etter §§ 22 eller 30 på grunn av vesentlig mislighold fra selgerens side. Det kreves antagelig at kjøperen har rett til å kreve omlevering eller heving, men ikke at han går så langt (...)*”.¹³⁴ Tilsvarende skriver CISG Advisory Council at “*the requirement for rejection*” i disse tilfellene “*is a fundamental breach*”.¹³⁵ Eksempelvis kan endelig avvisning sannsynligvis tillates dersom dokumentasjonen er helt uomsettelig på grunn av omfattende forbehold påført konnossementet av transportøren. CISG-konvensjonen skiller ikke språklig mellom vilkårene for omlevering og heving slik kjøpsloven gjør, jf. sml. kjl. § 34 (2) (“*mangelen er vesentlig*”) og § 39 (1) (“*mangelen medfører vesentlig kontraktbrudd*”).¹³⁶ Vilkåret etter konvensjonen er i begge tilfeller vesentlig kontraktsbrudd (“*fundamental breach*”), jf. art. 46 (2) (omlevering) og art. 49 (1) (heving) sml. art. 25.¹³⁷ Vesentlighetskriteriet belyses nærmere under punkt 4.4.2. Denne språklige distinksjonen i kjøpsloven er antagelig årsaken til at Bergem formulerer avvisningsvilkåret som et krav til at “*kjøperen har rett til å kreve omlevering eller heving*”, og ikke som et krav om hevingsrett.¹³⁸ Det er hevdet at den språklige nyansen indikerer at kjøperens rett til heving skal være mer restriktiv enn kjøperens rett til omlevering.¹³⁹ Nyansen er neppe relevant ved internasjonale råvarekjøp, fordi avvisningskriteriet her fremgår av vesentlighetskriteriet for internasjonale kjøp i kjl. § 94 (som direkte tilsvarende *fundamental breach* etter CISG art. 25). Det er da heller ikke sikkert at forskjellen i utformingen av vilkåret for omlevering og vilkåret for heving faktisk har rettslig betydning.¹⁴⁰

¹³³ Selvig (1999) side 196.

¹³⁴ Bergem side 365.

¹³⁵ CISG-AC Opinion no 5 punkt 3.3.

¹³⁶ Sml. Bergem side 191.

¹³⁷ Bergem side 511.

¹³⁸ Bergem side 365.

¹³⁹ Bergem side 191.

¹⁴⁰ *Ibid.*

3.4 Kjøperens separate og selvstendig rett til avvisning

Som en konsekvens av dualismen ved selgerens forpliktelser følger den engelskrettslige doktrinen om kjøperens *separate* (eng. *separate*) og *selvstendige* (eng. *independent*) avvisningsrett.¹⁴¹ Avvisningsretten betegnes i engelsk rett som *separat* fordi kjøperen kan avvise den enkelte ytelse etter en vurdering av denne alene og *selvstendig* fordi aksept av én ytelse ikke utelukker senere avvisning av en annen.

Spørsmålet er om løsningen etter CISG-konvensjonen og kjøpsloven blir tilsvarende som i engelsk rett. Problemstillingen er primært aktuell ved endelig avvisning av dokumentene, både fordi dokumentene som oftest ankommer kjøperen før godset, sml. punkt 1.2, og fordi midlertidig avvisning ikke har tilsvarende konsekvenser for kontraktsforholdet som helhet. At kjøperen har en *selvstendig* rett til avvisning etter CISG-konvensjonen og kjøpsloven, i den engelskrettslige betydningen av ordet, er nokså sikkert. Begrepet knytter seg i engelsk rett til kjøperens aksept av selgerens oppfyllelsesforsøk (eng. *acceptance as performance*), og aksept har en annen betydning i engelsk rett enn i konvensjonen og norsk rett.¹⁴² I norsk rett er spørsmålet derfor heller om kjøperen har en *separat* rett til avvisning, altså en rett til å avvise den enkelte ytelse etter en vurdering av denne alene. På spissen kommer spørsmålet dersom selgeren presenterer ikke-kontraktsmessige dokumenter, jf. punkt 4.2, til kjøperen, men likevel hevder at godset ble kontraktsmessig levert. Eksempelvis har transportøren til tross for selgerens kanskje legitime protester, påført konnossementet forbeholdet "*weight unknown*". Problemet er at kjøperen ved å avvise konnossementet, og dermed retten til å kreve godset utlevert, også avviser kjøpet som en helhet og eventuelt kontraktsmessig gods.¹⁴³

Den nevnte avgjørelsen fra Bundesgerichtshof, jf. punkt. 1.4, virker å skape tvil om kjøperens avvisningsrett er separat, fordi domstolen i saken kom til at spørsmålet om avvisning ikke kunne bli avgjort "*by*

¹⁴¹ Sml. petitavschnitt under punkt 3.2; Debattista side 225 flg.; Bridge (2013) side 455 flg.

¹⁴² Schlechtriem (2004) punkt II (5) c).

¹⁴³ Bridge (2013) side 416.

looking at the documents exclusively".¹⁴⁴ Mullis synes å hevde at Bundesgerichtshof tok feil, og begrunner dette med at konvensjonens art. 30 og art. 49 (1) (a) sett i sammenheng må tolkes slik at selgeren kan ha flere forpliktelser og at kjøperen kan heve kjøpet ved vesentlig mislighold av én av dem.¹⁴⁵ Også etter norsk rett kan det virke strengt å tillate heving av kontraktsforholdet dersom misligholdet alene relaterer seg til dokumentene. Selgeren gis imidlertid etter norsk rett mulighet til å gjennomføre retting. Kan selgeren uten å volde "*vesentlig ulempe for kjøperen (...)*" rette dokumentavviket, jf. kjl. § 36 (1), eksempelvis ved å skaffe dokumenter som gjelder et annet, men kontraktsmessig godskvantum, kan det medføre at kjøperen blir avskåret fra heving selv om misligholdet før rettingen ville medført hevingsrett, sml. kjl. § 37 (1) og punkt 4.4.¹⁴⁶ Utgjør dokumentmisligholdet vesentlig kontraktsbrudd, og selgeren ikke kan gjennomføre eller mislykkes med retting, fremstår det som om kjøperen bør kunne heve kjøpet alene basert på dokumentmislighold. Det er hovedsakelig på presentasjonstidspunktet at vurderingen av om selgeren har levert kontraktsmessig gods skjer, en vurdering som baseres på dokumentene alene, sml. Incoterms CIF B8 og kjl. § 49 (3). Det fremstår derfor å samsvare best med CIF-konseptet at selgeren ikke kan avskjære eller utsette dokumentavvisningen ved å hevde at godset er kontraktsmessig.¹⁴⁷ Som Mullis skriver, "*the seller's obligations in respect of goods and documents are separate, and breach in respect of either, if fundamental, should entitle the buyer to avoid the contract*".¹⁴⁸ Dette forutsettes i det videre som gjeldende rett.¹⁴⁹

Tilsvarende spørsmål oppstår dersom selgeren rettidig presenterer dokumenter som gir uttrykk for kontraktsmessig levering, men hvor kjøperen likevel mistenker at godset er kontraktsstridig og kan avvises.¹⁵⁰ Selvig skriver, "[e]t omtvistet spørsmål (...) er imidlertid om innløsning kan

¹⁴⁴ BGH VIII ZR 51/95, 3. april 1996; Det siterte er fra Mullis (1998) side 346.

¹⁴⁵ Mullis (1998) side 346.

¹⁴⁶ Schwenzer side 804.

¹⁴⁷ Bridge (2013) side 416 flg.

¹⁴⁸ Mullis (1998) side 346 flg.

¹⁴⁹ Sml. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.13; Schwenzer side 804.

¹⁵⁰ Bridge (2013) side 418.

nektes med den begrunnelse at selgerens levering er ukontraktsmessig til tross for at dette ikke fremgår av dokumentet”.¹⁵¹ Som eksempel viser Selvig til tilfellet der lastedatoen antedatertes og fremholder at kjøperen her kan avvise dokumentene. I praksis blir dette et spørsmål om kjøperen er villig til å risikere kredittormora eller ikke.¹⁵²

4 Avvisning av dokumentasjonen

4.1 Innledning

Ved kjøp på CIF-vilkår har selgeren og kjøperen en rekke forpliktelser som forfaller på ulike tidspunkt, jf. punkt 3.2. Oppmerksomheten konsentreres her om dokumentasjonen og betalingen mot presentasjon av denne. Det er i hovedsak på presentasjonstidspunktet at vurderingen av om selgeren har levert kontraktsmessig ytelse skjer. Men det er også mulig å fremme misligholdsinnsigelser på et senere tidspunkt. Først i forbindelse med lossingen av godset, deretter når godset er overtatt. Selgerens mislighold av godsforpliktelsene drøftes under punkt 5.2. Det er en forutsetning i det videre at selgeren har fått overlevert til seg et ombordkonnossement fra transportøren, og presenterer dette, en handelsfaktura og et forsikringsdokument til kjøperen for innløsning mot betaling av kjøpesummen.

Kjøperen befinner seg nå i en krevende situasjon. På den ene siden må han, når dokumentene ankommer, jf. punkt 1.2, innløse kontraktsmessige dokumenter mot betaling av kjøpesummen, jf. Incoterms CIF B8 jf. B1 sml. kjl. § 49 (3).¹⁵³ Det kan til og med tenkes at kjøperen plikter å akseptere dokumenter med små avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse, jf. punkt 4.2. På den annen side kan kjøperen, dersom opplysningene i

¹⁵¹ Selvig (1975) side 106 flg.; sml. engelsk rett i Bridge (2013) side 418 flg.

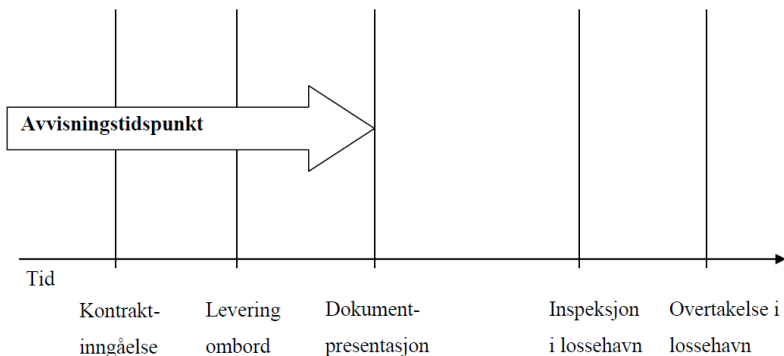
¹⁵² Påberoper kjøperen feilaktig mislighold kan selgeren kreve oppfyllelse, heving, erstatning, jf. kjl. § 51, holde egne ytelser tilbake, jf. § 10 samt renter, jf. § 71; se Selvig (2015) side 97.

¹⁵³ Selvig (1975) side 8 flg. og 67.

dokumentene ikke stemmer med kjøpekontrakten, “*avvise dokumentet og nekte å betale kjøpesummen*”.¹⁵⁴ Holder kjøperen urettmessig tilbake betalingen, kan selgeren imidlertid kreve ham for betalingsmislighold, sml. kjl. § 51 (1). Dette utgangspunktet åpner for i hvert fall to spørsmål. Det første omhandler hvilke forsinkelser og mangler ved dokumentene som setter kjøperen i stand til avvisning. Avgjørende her er gjennomgangen av dokumentenes innhold, jf. punkt 2.1.3.2 og punkt 3. Det andre omhandler hvilke rettsvirkninger avvisningen har.

Et vilkår for å avvise mangelfulle dokumenter er at kjøperen reklamerer, jf. kjl. §§ 29, 32 og 39 (2) jf. § 97, og dette forutsettes gjort.^{155 156} Det stilles ingen formkrav til reklamasjonen, men det stilles innholds krav. Særlig gjelder dette når kjøperen ønsker å heve.¹⁵⁷ Ved mangler må kjøperen innen rimelig tid etter at han fikk eller burde ha fått kjennskap til mangelen angi til selgeren at han vil heve kjøpet, jf. kjl. § 39 (2). Også ved forsinkelser må kjøperen gi selgeren varsel innen rimelig tid, jf. kjl. § 29.¹⁵⁸

Figur II – Avvisningstidspunkt (dokumenter)

¹⁵⁴ Selvig (1975) side 46.

¹⁵⁵ Bergem side 688 og side 366.

¹⁵⁶ Se CISG art. 40 (kjl. § 97 (1)) og CISG art. 43 (2) (kjl. § 97 (2)).

¹⁵⁷ Bergem side 178.

¹⁵⁸ Bergem side 161 flg.

4.2 Selgerens mislighold

Ved kjøp på CIF-vilkår er utgangspunktet at selgeren rettidig må presentere dokumenter som sannferdig gir uttrykk for at selgeren har oppfylt kjøpekontraktens avtale-, gods- og dokumentforpliktelser.¹⁵⁹ Å forstå forholdet mellom selgerens fysiske levering av godset og dokumentenes rolle som representativ for leveringen er imidlertid, som Bridge skriver, “[o]ne of the greatest difficulties in the law of documentary sales”.¹⁶⁰ Leser man dette punktet og punkt 5.2 (om selgerens mislighold av godsforpliktelsen) i sammenheng, ser man eksempelvis at selgerens dokument- og godsforpliktelser til dels overlapper – heri ligger antagelig deler av den nevnte vanskeligheten. Det klareste eksempelet er at forsinket levering av godset både medfører at selgeren misligholder plikten til å levere godset til rett tid og plikten til å presentere de dokumentene kontrakten krever.¹⁶¹

Dokumentmisligholdet kan falle i minst fire kategorier. Den første kategorien omfatter tilfellene der ett eller flere av dokumentene blir presentert for sent.¹⁶² Etter Incoterms CIF A8 må selgeren presentere transportdokumentet til kjøperen (samt de to andre dokumentene, jf. punkt 2.1.3.1) “without delay” etter lastingen. Blir ikke samtlige dokumenter rettidig presentert, kan kjøperen midlertidig eller endelig avvise dokumentsamlingen dersom det henholdsvis er rimelig eller misligholdet utgjør vesentlig kontraktsbrudd, sml. punkt 4.3 og 4.4.¹⁶³ Et særtilfelle er situasjonen der selgeren “*spør om kjøperen tross forsinkelsen vil motta levering, eller underretter kjøperen om at han vil levere innen en angitt tid*”, jf. kjl. § 24. Svarer ikke kjøperen på forespørselen innen rimelig tid kan han ikke heve før den angitte perioden er utløpt, jf. kjl. § 24. Som svar på forespørselen, men også generelt, kan kjøperen sette en såkalt nachfrist. Nachfristen innebærer at kjøperen, der forsinkelsen ikke ville

¹⁵⁹ Selvig (1975) side 8 flg. og side 101 flg.

¹⁶⁰ Bridge (2013) side 456.

¹⁶¹ Debattista side 208; Bridge (2013) side 165 flg. jf. side 420; Selvig (1975) side 18 og 46.

¹⁶² Selvig (1975) side 88; dersom selgeren ikke presenterer dokumenter, fremstår ikke avvisning som aktuelt. Denne situasjonen holdes derfor utenfor gjennomgangen, sml. punkt 4.3.2.

¹⁶³ Selvig (1975) side 89 og 90.

gitt kjøperen rett til å heve kjøpet, kan gi selgeren en rimelig tilleggsfrist og heve ved utløpet av denne, kjl. § 25 (2). Tilleggsfristen kan settes kortere enn det som ville vært nødvendig for å tilfredsstille vesentlighetskriteriet, men skal brukes lojalt og ikke for å skaffe kjøperen hevingsrett ved ubetydelige forsinkelser.¹⁶⁴

Den andre kategorien omfatter tilfellene der dokumentene ikke inneholder de opplysninger kjøpekontrakten krever.¹⁶⁵ Eksempelvis fremgår det ikke av ombordkonnossementet når godset ble lastet om bord, eller det savnes opplysninger om vekt eller volum. Etter kjøpsloven har ytelsen en mangel dersom den ikke er i samsvar med “*de krav til art, mengde, kvalitet, andre egenskaper og innpakning som følger av avtalen*”, jf. kjl. § 17 (1) jf. (3), eller dersom den ikke passer til “*de formål som tilsvarende ting vanligvis brukes til*” eller “*et bestemt formål som selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått (...)*”, jf. kjl. § 17 (2) litra a og b jf. (3). For konnossementets del er kjl. § 17 (2) litra a og b antagelig de mest aktuelle mangelsgrunnlagene. Et konnossement som savner opplysninger om lastetidspunkt, vekt eller volum blir vanskeligere å omsette.¹⁶⁶ I råvarehandelen er dokumentomsetning både et “*formål [konnossementer] vanligvis brukes til*” og et formål “*et bestemt formål som selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått*”.¹⁶⁷ Fakturaen og forsikringsbeviset synes å måtte behandles noe annerledes enn konnossementet. Mangler i fakturaen og forsikringsbeviset skal ifølge CISG Advisory Council behandles som kvalitetsmessige avvik, jf. kjl. § 17 (1).¹⁶⁸ Spørsmålet blir om dokumentmangelen hindrer videre salg.¹⁶⁹ Er fakturaen og/eller forsikringsdokumentet fraværende ved dokumentpresentasjonen, skal det, igjen ifølge CISG Advisory Council,

¹⁶⁴ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 70.

¹⁶⁵ Selvig (1975) side 105.

¹⁶⁶ Falkanger/Bull side 314.

¹⁶⁷ Det ble under punkt 2.1.3.2. forutsatt at det skulle benyttes et negotiabelt ombordkonnossement, et dokument som i alminnelighet er omsettelig, jf. Hagstrøm (2011) side 906 jf. 908.

¹⁶⁸ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.9.

¹⁶⁹ *Ibid.*

behandles som et avvik fra den avtalte mengde, jf. kjl. § 17 (1).¹⁷⁰ Vesentlighetsvurderingen i heving blir likevel som ved avvisning grunnet ikke-kontraktsmessige konnossementer.¹⁷¹

Den tredje misligholdskategorien omfatter tilfellene der dokumentene ikke gir sannferdige opplysninger.¹⁷² Et eksempel er at lastedatoen antedateres, slik at ombordkonnossementet gir inntrykk av at lastedatoen var 1. juni, selv om godset ikke ble lastet ombord før den 6. juni. Tidspunktet for levering av godset er viktig i råvarehandelen, fordi verdien av kontraktene ofte delvis bygger på leveringstidspunktet. Også her blir dokumentsamlingen vanskelig å omsette og mangelfull, jf. kjl. § 17 (2) litra a og b jf. § 17 (3).

Den fjerde kategorien omfatter tilfellene der dokumentene, og især konnossementet, sannferdig gir alle de opplysninger kjøpekontrakten krever, men viser at oppfyllelsen ikke var kontraktsmessig. Eksempelvis fremgår det av konnossementet at godset ble lastet for sent, at det ble lastet for lite gods (det ble lastet 9000 tonn, ikke de kontraktsmessige 10 000 tonn gods) eller at det ble lastet feil type gods (bananer, ikke appelsiner).¹⁷³ Eventuelt er konnossement påført forbeholdet “*weight unknown*” eller et medfølgende kvalitetssertifikat kan vise at godset har en annen kvalitet enn avtalt.¹⁷⁴ Et sannferdig ombordkonnossement er heller ikke kontraktsmessig dersom dateringen viser godset ble levert etter leveringsfristens utløp. Det virker å være omtvistet i engelsk rett om det i dateringstilfellene er tale om mislighold av selgerens dokumentforpliktelser eller tale om mislighold av selgerens godsforpliktelser reflektert i dokumentene.¹⁷⁵ Kjøperen har imidlertid uansett avvisningsrett, sml. punkt 5.5. Spørsmålet er altså kun om det rent teknisk er godset eller dokumentene som avvises.¹⁷⁶

¹⁷⁰ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.10.

¹⁷¹ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.8.

¹⁷² Selvig (1975) side 106 flg.

¹⁷³ Bridge (2013) side 172.

¹⁷⁴ Bridge (2013) side 460.

¹⁷⁵ Sml. Selvig (1975) side 105.

¹⁷⁶ I engelsk rett har løsningen særlig erstatningsmessige konsekvenser, se Debattista side 232 flg.

Antagelig avhenger dette av avtalen. Mullis skriver,¹⁷⁷

“In the absence of a term expressly providing that the seller must tender a bill of lading dated within the shipment period (...) a c.i.f. seller’s obligation is simply to tender a correctly dated bill of lading (...) A bill of lading dated outside the shipment period simply discloses that the goods were not shipped within the shipment period. Of course, contracts commonly provide that the bill of lading must be dated within the shipment period and where that is the case tender by the seller of a bill of lading dated outside that period will entitle the buyer to reject even if the bill of lading was correctly dated (...).”

Det følger av A8 at transportdokumentet “*must (...) be dated within the period agreed for shipment*”. Det synes etter dette mest naturlig å anta at datering utenfor leveringsperioden skal kategoriseres som mislighold av selgerens dokumentforpliktelse. Det er med andre ord ikke tilstrekkelig ved kjøp på Incoterms CIF-vilkår at dokumentene viser når godset ble levert. Dokumentene må sannferdig vise at kontraktsmessig gods ble rettidig levert.¹⁷⁸

Det kan reises spørsmål om ethvert avvik i dokumentene utgjør en mangel. Det kan lett oppstå avvik mellom selgerens og transportørens tall når godsets vekt eller volum skal føres inn i konnossementet. Dette kan skyldes at selgeren ikke har levert kontraktsmessig, men også at transportørens måleverktøy er innstilt annerledes enn selgerens, er mindre nøyaktig enn selgerens eller viser feil. Slike avvik behøver ikke ha betydning mellom selgeren og kjøperen. Kjøperen kan etter ankomst finne ut at kontraktsmessig gods faktisk ble levert. Enkelte standardkontrakter for transportkjøp tar høyde for avvik mellom kjøpekontrakten og dokumentene. Av den sentrale standardkontrakten for remburs fremgår det eksempelvis at banken tilnærmet alltid må akseptere avvik på pluss/minus 5 prosent, jf. UCP 600 art. 30. Det er usikkert om kjøperen også ved kjøp *kontant mot dokumenter* må akseptere slike avvik. Debattista synes ek-

¹⁷⁷ Mullis (1997) fotnote 147; Bridge (2013) side 165 flg.; sml. Bridge (2013) side 462.

¹⁷⁸ Sml. Selvig (1975) side 104 sml. side 18 og 46.

sempelvis å hevde at kjøperen i slike kjøp kan kreve at kontrakten og konnossementet korresponderer fullt ut. Debattista argumenterer for dette med viktigheten av kontraktsmessige dokumenter i kjedekjøp.¹⁷⁹ CISG-konvensjonens og kjøpslovens mangelsystem, jf. kjl. § 17 flg., virker ikke fange opp disse tilfellene. Løsningen etter CISG-konvensjonen og kjøpsloven fremstår derfor som usikker.

4.3 Midlertidig dokumentavvisning

4.3.1 Innledning – kjøperens behov for midlertidig dokumentavvisning

Behov for midlertidig avvisning av dokumentsamlingen har kjøperen dersom selgeren presenterer ikke-kontraktsmessige dokumenter som ikke gir grunnlag for endelig avvisning, sml. punkt 4.4, men som likevel medfører at kjøperen ikke vil innløse dokumentsamlingen. Problemet for kjøperen er at han ved å innløse dokumentene kan måtte betale hele eller deler av kjøpesummen, jf. kjl. § 42, samt at han trer inn i rollen som godsets mottaker og må ta godset imot i lossehavnen, sml. punkt 5.3.¹⁸⁰ Innløsningstidspunktet er altså avgjørende for når kjøperen må binde kapital i godset.¹⁸¹ Kjøperen risikerer også å bli sittende med vanskelig omsettelige dokumenter dersom råvaremarkedet faller.¹⁸² Slike belastninger vil kjøperen helst unngå til han har fått visshet om selgeren faktisk har levert kontraktsmessig gods eller til selgeren presenterer nye og kontraktsmessige dokumenter. Kjøperen kan også tenkes benytte seg av retten til midlertidig avvisning i håp om at det etterhvert vil gi ham hevingsrett.¹⁸³ Også her er slik avvisning praktisk fordi midlertidig avvisning medfører “*at kontrakten fastholdes, men oppfyllelsesforsøket tilbakevises*” og det legges et sterkt oppfyllelsespress på selgeren.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Debattista side 219; Bridge (2013) side 172.

¹⁸⁰ Bergem side 238 flg.

¹⁸¹ Selvig (1975) side 86.

¹⁸² Debattista side 231.

¹⁸³ Selvig (1999) side 195.

¹⁸⁴ Simonsen side 392.

Vilkåret for midlertidig avvisning er som påpekt under punkt 3.3 at det “*alle forhold tatt i betraktning, [er] rimelig (...) å gjøre gjeldende (...) en såvidt streng mangelsbeføyelse som midlertidig avvisning?*”¹⁸⁵ Det typiske eksempelet er at selgeren presenterer et urent konnossement.¹⁸⁶ Forbehold av typen “*said to be*” behøver ikke utgjøre vesentlig kontraktsbrudd, men gjør utvilsomt kjøperen usikker på hva selgeren faktisk har levert, og medfører at det ofte blir vanskeligere å omsette dokumentsamlingen. Også andre eksempler kan tenkes, som at kjøperen rettidig får presentert et kontraktsmessig konnossement og en kontraktsmessig faktura, men savner forsikringsdokumentet, eller at kjøperen tviler på de kontraktsmessige dokumentenes sannferdighet. I alle disse tilfellene kan det være rimelig at kjøperen avviser dokumentsamlingen til selgeren avklarer uklarheter eller presenterer kontraktsmessige dokumenter. Kan imidlertid selgeren eksempelvis umiddelbart rette et mangelfullt dokument, kan midlertidig avvisning fremstå som urimelig, med den konsekvens at kjøperen må innløse dokumentsamlingen mot i hvert fall delvis betaling av kjøpesummen, sml. kjl. § 42.¹⁸⁷

Avgjørelsen av om kjøperen kan avvise selgerens ytelse skjer etter en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering og det er vanskelig å gi utfyllende retningslinjer for når slik dokumentavvisning kan kreves.¹⁸⁸ I det videre forutsettes derfor at kjøperen har grunnlag for midlertidig avvisning av dokumentsamlingen og fokus flyttes over på hvilke krav kjøperen kan tenkes fremme i forbindelse med avvisningen.

Det bør fremheves at *dokumentavvisning* lovteknisk antagelig ikke er et spørsmål om tilbakeholdelse av kjøpesummen etter kjl. §§ 22 og 30 jf. § 42 (kjøperens detensjonsrett), men et spørsmål om når kjøperen kan avvise dokumentene med den konsekvens at han ikke plikter betale kjøpesummen, sml. Incoterms CIF B8, B1, kjl. § 49 (3) og konvensjonens

¹⁸⁵ ND 1974 s. 27 side 60 flg. jf. Hagstrøm (2011) side 623.

¹⁸⁶ Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) cc).

¹⁸⁷ Sml. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.14.

¹⁸⁸ Krüger side 387; Hagstrøm (2011) side 622.

art. 58 jf. art. 53.¹⁸⁹ Kjl. § 42 har ingen direkte parallell i CISG-konvensjonen og omhandler tilfellene der kjøperen må betale kjøpesummen, men holder tilbake så mye av kjøpesummen som er nødvendig for å dekke krav som følge av selgerens kontraktsbrudd.¹⁹⁰ Eksempelvis kan kjøperen holde tilbake hele kjøpesummen ved forsinkelser.¹⁹¹ Midlertidig dokumentavvisning medfører imidlertid at kjøperen ikke plikter å innløse dokumentene og at betalingsplikten suspenderes, sml. Incoterms CIF B8 og B1, kjl. § 49 (3) og konvensjonen art. 58 (1).¹⁹² Sagt med andre ord medfører dokumentavvisning at kjøperen ikke må betale kjøpesummen før selgeren eventuelt på ny presenterer dokumentene og da bare dersom disse er kontraktsmessige. Tilbakeholdelse etter kjl. § 42 blir dermed aktuelt dersom kjøperen ikke har grunnlag for eller ønsker avvisning og derfor må innløse dokumentene samt betale kjøpesummen, men likevel har krav som følge av selgerens mislighold.¹⁹³ Et illustrerende eksempel er at dokumentene gir uttrykk for tilnærmet ubetydelige mangler (det ble lastet 990 tonn, ikke 1000 tonn gods).

4.3.2 Midlertidig dokumentavvisning – krav om kontraktsmessig oppfyllelse

Kjøperen kan kombinere krav om midlertidig avvisning med andre misligholdskrav mot selgeren, sml. kjl. §§ 22 og 30. I det videre belyses disse kravene nærmere.¹⁹⁴

Ved forsinkelser, altså når enkelte dokumenter er fraværende ved presentasjonen, sml. punkt 4.2, kan kjøperen, dersom det ikke må antas at selgeren har avsluttet dokumentpresentasjonen, kreve oppfyllelse, jf.

¹⁸⁹ Sml. Selvig (1975) side 104 og 46.

¹⁹⁰ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 96; NU 1984:5 side 303; se Bergem side 238.

¹⁹¹ Bergem side 239; i *mangelstilfellene* kan det være vanskelig å avgjøre hvor mye kjøperen kan holde tilbake, jf. Bergem side 239.

¹⁹² Sml. Hagstrøm (2011) side 624; Simonsen side 383 og Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) aa).

¹⁹³ Selvig (1999) side 196; Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 102.

¹⁹⁴ Sml. her Selvig (1999) side 195. Kjøperen behøver imidlertid ikke fremme slike krav. At dokumentene må gjøres kontraktsmessige følger antagelig underforstått ved midlertidig avvisning. Dersom selgeren eksempelvis ikke gjennomfører retting kan det medføre at kjøperen får hevingsrett, jf. kjl. § 37.

kjl. §§ 43 (3) og 23. Krav om oppfyllelse innebærer at kjøperen fastholder kontrakten og krever at selgeren presenterer de fraværende dokumentene.¹⁹⁵ Oppfyllelse kan ikke kreves dersom det foreligger en hindring selgeren ikke kan overvinne eller der “*oppfyllelse vil medføre så stor ulempe eller kostnad for selgeren at det står i vesentlig misforhold til kjøperens interesse i at selgeren oppfyller*”, jf. kjl. § 23 (1). Kjøperen kan også kreve erstatning, jf. kjl. § 27 (se nærmere under), eller, dersom vilkårene foreligger, heving, jf. kjl. § 25 (punkt 4.4).¹⁹⁶ Må selgeren antas å ha avsluttet oppfyllelsen, utgjør fraværet en mangel, jf. kjl. § 43 (2). Kjøperen må da kreve oppfyllelse for det utelatte som krav om etterlevering, jf. kjl. § 34 (1).¹⁹⁷

Er dokumentene mangelfulle ved presentasjonen, kan kjøperen kombinere avvisningen med et krav om at ytelsen rettes, jf. kjl. § 34 (1) sml. § 95.^{198 199} Som vi skal se under punkt 4.4.2 er retting også en viktig defensiv reaksjon fra selgerens side, fordi retting kan avskjære kjøperens hevingsinnsigelse. Omlevering i begrepets ordinære forstand, jf. kjl. § 34 (2), er antagelig ikke aktuelt, siden dokumentene som omhandler godset ikke kan anses som fungible ytelser.²⁰⁰ Retting (eng. *cure*), jf. kjl. § 34 (1), kan være praktisk, særlig der trykkfeil eller misforståelser kommer til uttrykk i dokumentene (eksempelvis er det innført en vekt på 1000 tonn, ikke de kontraktsmessige 10 000 tonn i konnossementet, forsikringselskapet har innført feil tall i forsikringsdokumentet ol.). Retting er også aktuelt dersom selgeren presenterer et urent konnossement. CISG Advisory Board skriver,²⁰¹

“(…) If, for example, the bill of lading is ‘unclean’ (...) the seller may

¹⁹⁵ Sml. Krüger side 384.

¹⁹⁶ Se CISG art. 79 (kjl § 27).

¹⁹⁷ Begrepet retting omfatter også etterlevering, jf. Wyller side 111 flg.; Hagstrøm (2011) side 210.

¹⁹⁸ Sml. Selvig (1999) side 195.

¹⁹⁹ Se CISG art. 34 (kjl. § 95).

²⁰⁰ Sml. Selvig (1999) side 195; Hagstrøm (2011) side 410; omlevering av forsikringsdokumentet og fakturaen kan eksempelvis tenkes, sml. definisjonen i kjl. § 34 (2) annet punktum; vilkåret for omlevering er forøvrig *vesentlig mangel*, jf. § 34 (2).

²⁰¹ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.14.

tender a new bill of lading relating to other goods, which does not contain such a reservation. If the bill of lading indicates a late loading date, the seller may subsequently purchase goods 'afloat' which were loaded on time and tender to the buyer the bill of lading issued for those goods. (...).”

Er ett av dokumentene fraværende ved presentasjonen, og selgeren må antas å ha avsluttet oppfyllelsen, kan retting skje ved at dokumentet etterleveres. Kjøperen kan ikke gjøre andre mangelsbeføyelser gjeldende så lenge rettingen pågår.²⁰² Retting kan bare kreves dersom det kan skje “uten å volde selgeren urimelig kostnad eller ulempe”, jf. kjl. § 34 (1). Kommer ikke retting “på tale” eller foretas “innen rimelig tid” etter kjøperens klage, kan kjøperen kreve prisavslag eller heving, jf. kjl. § 37 (1) jf. §§ 38 og 39. Presenterte selgeren dokumentene til kjøperen før avtalt tid har han krav på å få rette feil i dokumentet dersom dette ikke volder kjøperen urimelig ulempe, jf. kjl. § 95.²⁰³ Førtidig levering er usannsynlig ved CIF-kjøp, hvor dokumentene må presenteres umiddelbart etter leveringen.²⁰⁴

Videre kan kjøperen kreve prisavslag, jf. kjl. § 38.²⁰⁵ Prisavslag kan betegnes som en subsidiær beføyelse som har til hensikt “å gjenopprette balansen mellom selgerens mangelfulle ytelse og det vederlag kjøperen skal betale”.²⁰⁶ Beføyelsen gir ikke kjøperen kontraktmessige dokumenter, men medfører at han heller ikke betaler kontraktsprisen.²⁰⁷ Prisavslag kan være praktisk dersom mangelen ved dokumentet ikke er til hinder for omsetningen eller annet bruk, men gjør dokumentsamlingen mindre verdt. Eksempelvis kan konnossementet vise at det ble lastet mindre gods enn kontrakten spesifiserte, slik at dokumentsamlingen i utgangspunktet får en lavere verdi enn kjøperen hadde grunn til å vente. Kombinasjonen av avvisning og krav om prisavslag er en praktisk reaksjon for kjøperen

²⁰² Hagstrøm (2011) side 390.

²⁰³ Se CISG art. 34 (kjl. § 95).

²⁰⁴ Bridge (2007) side 30.

²⁰⁵ Sml. Selvig (1975) side 74.

²⁰⁶ Holdø side 1; Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 89.

²⁰⁷ Holdø side 21.

i denne typen kjøp og antagelig også en praktisk utvei for selgeren.²⁰⁸

Kjøperen kan videre kreve erstatning for tap påført ved kontraktsbruddet, jf. kjl. §§ 27 (1) jf. (4) og 40 (1) jf. (2) jf. 70 (3) (særbestemmelse for internasjonale kjøp).²⁰⁹ Eksempelvis kan kjøperen på grunn av forsinket presentasjon gå glipp av en videresalgsgjevinst dersom markedsprisen for godset går fra å være over til under kontraktsprisen mellom det rettidige og faktiske presentasjonstidspunktet. Er kontraktens pris lavere enn markedsverdien på leveringstidspunktet vil det lønne seg for kjøperen å kreve erstatning, fordi prisavslag, i motsetning til erstatning, ikke kan overgå kontraktsprisen.²¹⁰

4.3.3 Rettsvirkninger av midlertidig dokumentavvisning

Den sentrale rettsvirkningen ved kjøperens midlertidig avvisning av dokumentytelsen er at kjøperens forpliktelse til å betale kjøpesummen mot innløsning av dokumentene suspenderes i påvente av selgerens presentasjon av kontraktsmessige dokumenter, jf. sml. Incoterms CIF B8 og B1 og kjl. § 49 (3).²¹¹ Innløsnings- og betalingsforpliktelsene har imidlertid ikke falt bort, slik de gjør ved endelig avvisning, sml. punkt 4.4.3.

4.3.4 Oppsummering og delkonklusjon

Drøftingen under punkt 4.2. har hatt til hensikt å tydeliggjøre hvordan midlertidig dokumentavvisning kan kombineres med andre misligholdsbeføyelser, eksempelvis krav om prisavslag dersom konnossementet viser at det ble lastet mindre gods enn kontrakten spesifiserte og derfor får lavere verdi. Midlertidig avvisning kan kreves dersom det er rimelig å gjøre midlertidig avvisning gjeldende og kan gi selgeren

²⁰⁸ Sml. for godsavvisning Selvig (1975) side 74; sml. eksempelvis Rt. 1931 s. 657 på side 660.

²⁰⁹ Se CISG art. 79 (kjl. § 27), CISG art. 45 og 79 art. (kjl. § 40) og CISG art. 77 og art. 74 (kjl. § 70).

²¹⁰ Holdø side 15.

²¹¹ Sml. Hagstrøm (2011) side 625; Simonsen side 383 og Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) aa).

en ny mulighet til å oppfylle kontrakten.²¹²

Basert på det ovenstående, og gjennomgangen under punkt 3.3, blir delkonklusjonen at kjøperen har en omfattende og fleksibel adgang til midlertidig avvisning.

4.4 Endelig dokumentavvisning (heving) – vesentlig kontraktsbrudd

4.4.1 Innledning

Spørsmålet under dette punktet er når kjøperen kan avvise selgerens dokumentytelse med endelig virkning (heving). Under punkt 3.3 ble det påpekt at vilkåret for endelig avvisning er at kontraktsbruddet er *vesentlig*. Gjennomgangen av endelig avvisning skjer todelt. Først, under punkt 4.4.2, drøftes vesentlighetskriteriets innhold. I det påfølgende punkt 4.4.3 gjennomgås avvisningens rettsvirkninger. Under punkt 3.4 ble det forutsatt at avvisningen av dokumentene skjer etter en separat vurdering. Vesentlighetsvurderingen her relaterer seg derfor til dokumentytelsen alene og ikke til kjøpet som en helhet.²¹³

En rekke typer mislighold fra selgerens side kan tenkes, fra ubetydelige forsinkelser og mangler, som rene skrivefeil i ett av dokumentene, til tilfellene der dokumentene enten kommer frem svært forsinket eller er påført betydelige forbehold. Med andre ord lar det seg ikke gjøre å gi en fullstendig oversikt. Noen generelt viktige momenter i vesentlighetsvurderingen kan likevel utpekes og blir derfor gjennomgått. Det vil ikke i gjennomgangen skilles mellom endelig dokumentavvisning grunnet forsinkelser og mangler, siden hevingskriteriene i kjl. §§ 25 (1) og 39 (1) skal forstås likt.²¹⁴

4.4.2 Vesentlighetsvurderingen

Vilkåret for at kjøperen skal kunne heve kjøpet etter norsk rett er at

²¹² ND 1974 s. 27 side 60 flg.

²¹³ Se punkt 3.4; jf. Mullis (1998) side 346.

²¹⁴ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 91.

forsinkelsen eller mangelen medfører et vesentlig kontraktsbrudd. Kontraktsbruddet er vesentlig “*hvis det har gitt kjøperne en rimelig grunn for (...) å si seg løst fra kontrakten*” og utgangspunktet for vurderingen er “*det objektive avviket fra kontraktsmessig oppfyllelse*”, jf. Rt. 1998 s. 1510 på side 1518.²¹⁵ Vesentlighetskriteriet innebærer at kjøperen ikke kan heve dersom misligholdet kun innebærer et ubetydelig avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse.²¹⁶ Kriteriet er forskjellig utformet for nasjonale og internasjonale kjøp, jf. henholdsvis kjl. §§ 25 (1), 39 (1) og 94.²¹⁷ Kjl. § 94 gjengir definisjonen av “*fundamental breach*”, jf. konvensjonens art. 25.²¹⁸ Etter kjl. § 94 kan kjøperen heve kjøpet dersom kontraktsbruddet “*fører til slik skade for den annen part som vil stille denne betydelig dårligere enn han har rett til å vente etter avtalen, med mindre den misligholdende parten ikke forutså dette og heller ikke en fornuftig person i samme stilling og under samme forhold rimeligvis ville ha forutsatt det*”. I praksis er forskjellen i utformingen av kjl. § 94 og §§ 25 (1) og 39 (1) neppe av betydning.²¹⁹ Kjøpslovsutvalget uttalte om § 94 at “*bestemmelsen i praksis neppe vil føre til resultater som avviker fra forståelsen i gjeldende rett av hva vesentlighetskriteriet innebærer*”.²²⁰ Synspunktet fant støtte hos Justis- og beredskapsdepartementet og legges til grunn.²²¹ Utgangspunktet blir at vesentlighetskriteriet i kjl. §§ 25 (1) og 39 (1) og vesentlighetskriteriet slik det er utformet i kjl. § 94 jf. art. 25, sammenfaller.²²²

I vurderingen av om misligholdet utgjør et vesentlig kontraktsbrudd skal flere momenter vektlegges. Et moment i vurderingen er om kontraktsforholdet tilsier “*at nøyaktig overholdelse av kontrakten er av særskilt viktighet, slik at mislighold lett blir vesentlig*”.²²³

²¹⁵ Sml. Hagstrøm (2011) side 428.

²¹⁶ Hagstrøm (2011) side 428.

²¹⁷ Se CISG art. 25 (kjl. § 94).

²¹⁸ Bergem side 414 sml. side 511 flg.

²¹⁹ NU 1984: 5 side 393 jf. Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 143; fremstillingen her og under punkt 5.4.2 bygger på fremstillingen i Hagstrøm (2011) side 425 flg.

²²⁰ NU 1984: 5 side 393.

²²¹ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 143.

²²² Bergem side 414.

²²³ *Ibid.*

I internasjonal råvarehandel på CIF-vilkår medfører eksempelvis inngåelsen av kjedekjøp at nøyaktig overholdelse av plikten til å gi kontraktsmessige (og sannferdige) opplysninger om art, mengde og lastedato i dokumentene er svært viktig, jf. punkt 2.2.²²⁴ Det samme gjelder plikten til å holde godset forsikret under transporten.²²⁵ I denne dokumenthandelen kan avvik i dokumentene, som ellers ikke er avgjørende, få stor betydning. Et eksempel er viktigheten av å få et rent konnossement.²²⁶ Forbehold i konnossementet er alltid egnet til å gjøre kjøperen usikker på om selgeren har oppfylt kontrakten og kan av den grunn utgjøre vesentlig kontraktsbrudd.²²⁷ Særlig viktige blir slike forbehold likevel dersom kjøperen har kjøpt godset for transittsalg med dokumentene, siden forbehold av denne typen kan gjøre dokumentene vanskelige å omsette. I engelsk rett er kravet til selgerens oppfyllelse derfor svært strengt og innebærer at tilnærmet ethvert avvik fra kontraktsmessig oppfyllelse gir kjøperen avvísingsrett.²²⁸ I engelsk rettspraksis er det mange eksempler på at kjøperen i et fallende marked avvís dokumentene grunnet tilnærmet ubetydelige avvik.²²⁹ CISG Advisory Council skriver,²³⁰

“In those parts of the commodity market, where string transactions prevail and/or prices are subject to considerable fluctuations, special standards have to be applied in determining whether there is a fundamental breach. There, timely delivery by the handing over of clean documents – that can be resold in the normal course of business – is always of the essence of the contract (...) Thus, in this specific trade branch the solution under the CISG is quite similar to that under the perfect tender rule.”

Momentets vekt må relateres til hvilke konsekvenser misligholdet har

²²⁴ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.17 jf. Schwenzer side 805.

²²⁵ Takahashi side 126.

²²⁶ Altså et konnossement uten forbehold av typen “*weight unknown*”, jf. punkt 2.1.3.2.

²²⁷ Sml. punkt 4.3.1.

²²⁸ Debattista side 219.

²²⁹ Debattista side 207.

²³⁰ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.17.

for kjøperen.²³¹ Skal virkningene for kjøperen ha betydning, er det et vilkår i kjøpsretten at selgeren hadde eller burde hatt kjennskap til at misligholdet ville få vidtrekkende konsekvenser for kjøperen (krav til innsiktsrekvisitt).²³² Slik beskyttes selgeren mot at kjøperen fremhever et misligholdt kontraktvilkår som viktig, uten at det fremgikk ved avtaleinngåelsen.²³³ Basert på CISG Advisory Councils uttalelse sitert over, må det antagelig alltid anses som synbart for selgeren at godset kan bli satt i omsetning ved bruk av dokumentene og at selv små avvik derfor kan være til skade for kjøperen. Inngåelse av kjedekjøp er et velkjent trekk ved internasjonal råvarehandel og det følger direkte av Incoterms CIF A8 at transportdokumentet må muliggjøre videresalg i transitt.²³⁴ Dette i hvert fall ved de typer råvarekjøp der transitthandel er vanlig. Gjelder kjøpet en råvaretype som sjelden omsettes i transitt, kan det argumenteres for at det må fremgå av kontraktsforholdet at dokumentene skal omsettes, dersom det skal gjelde et strengt vesentlighetskriterium. Selvig synes imidlertid å hevde at det alltid gjelder et strengt kriterium, og skriver,²³⁵

“Dersom transportdokumentenes opplysninger om varen og leveringingen ikke er i samsvar med kjøpekontraktens krav (...) er utgangspunktet at kjøperen har rett til å avvise dokumentet og nekte å betale kjøpesummen. Dette fører normalt til at kjøpet heves, men det er noe uklart om det vanlige vesentlighetskriterium også gjelder i slike tilfelle, eventuelt om ikke selv mindre uoverensstemmelser vil bli ansett som vesentlig kontraktsbrudd fra selgerens side.”

Også den offisielle kommentaren til UNIDROIT artikkel 7.3.1 (2) (b) (som omhandler hevingsvilkåret) fremhever nøyaktig oppfyllelse av

²³¹ Hagstrøm (2011) side 430; som et apropos kan det bemerkes at den siste kjøperen i kjeden derfor antagelig ikke kan heve kjøpet grunnet rene dokumentmangler, jf. CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.17.

²³² Hagstrøm (2011) side 432 jf. side 433.

²³³ Sml. Hagstrøm (2011) side 432 fotnote 28.

²³⁴ Herre side 10. Dette virker å være løsningen etter tysk underrettspraksis, jf. Takahashi side 125.

²³⁵ Selvig (1975) side 106.

plikten til å innta kontraktsmessige opplysninger i dokumentene som viktig,²³⁶

“[p]ara. (2)(b) looks not at the actual gravity of the non-performance but at the nature of the contractual obligation for which strict performance might be of essence. Such obligations of strict performance are not uncommon in commercial contracts. For example (...) in a documentary credit transaction the documents tendered must conform strictly to the terms of the credit.”

Med “*documentary credit transactions*” siktes det til situasjonen der betalingen skjer ved remburs, et system som i særlig grad bygger på betaling mot dokumenter.²³⁷ Det sentrale er imidlertid i begge tilfeller tillit til dokumentene.²³⁸ Særlig basert på det siterte fra Selvig, fremstår det derfor som om selgeren generelt må anses for å ha eller burde ha forutsett at mislighold av dokumentforpliktelsene kunne få vidtrekkende konsekvenser for kjøperen.²³⁹

Det er videre sikker rett at de ovennevnte momentene skal inngå i en helhetsvurdering, jf. Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 69 (forsinkelser) og side 91 (mangler).²⁴⁰ Dette gjelder også for de internasjonale kjøpene, selv om vilkåret i kjl. § 94 er fastere utformet.^{241 242} I helhetsvurderingen skal blant annet misligholdets virkninger for selgeren og mulighetene selgeren

²³⁶ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 side 251; UNIDROIT artikkel 7.3.1 (2) jf. litra (b) har følgende ordlyd, “*In determining whether a failure to perform an obligation amounts to a fundamental non-performance regard shall be had, in particular, to whether (...) strict compliance with the obligation which has not been performed is of essence under the contract*”. Prinsippene er benyttet som rettskilde i underrettspraksis; se eksempelvis LB-2008-46604; se Hagstrøm (2011) side 61 flg.

²³⁷ Sml. Falkanger/Bull side 251.

²³⁸ Mullis (1998) side 347.

²³⁹ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.17.

²⁴⁰ Sml. Rt. 1998 s. 1510 på side 1518.

²⁴¹ Bergem side 415; sml. kanskje motsatt Hagstrøm (2005) side 147 (“(...) *har oppfatningen lenge vært at hevingsretten – utenfor internasjonale kjøp, jfr. § 94 – beror på en helhetsvurdering (...)*” (min uthv.)). Den uthevede reservasjonen i Hagstrøm (2005) vedr. kjl. § 94 er ikke med i Hagstrøm/Bruserud.

²⁴² Se CISG art. 25 (kjl. § 94).

har til å gi kjøperen kontraktsmessig oppfyllelse ved avhjelp, prisavslag og erstatning tas i betraktning.²⁴³ Som under punkt 4.3.2 kan retting ha en praktisk funksjon ved dokumentmislighold, særlig der dokumentmanglene består i rene trykkfeil eller misforståelser, eller der ett av dokumentene har kommet bort. Kjøperens behov for mangelfrie dokumenter på første forsøk kan imidlertid gjøre retting uaktuelt, sml. kjl. § 37. Som CISG Advisory Board skriver kan det være at “*in practice, the seller’s possibility to remedy a defect in the documents normally does not exist in the commodity trade*”.²⁴⁴

Prisavslag og erstatning vil som alternative misligholdsbeføyelser i praksis kunne veie tungt i vurderingen, fordi både prisavslag og erstatning effektivt kan “*gjenopprette de økonomiske konsekvensene av kontraktsbruddet*”, sml. Rt. 1998 s. 1510 på side 1518.

Om kjøperen avviser dokumentene i spekulasjonsøyemed kan også det tillegges vekt. Det fremgår av forarbeidene til kjøpsloven at det kan være rimelig å legge restriksjoner på kjøperens hevingsrett dersom hevingsretten reelt sett åpner for spekulasjon eller press fra kjøperen.²⁴⁵ Omsetningsmuligheten taler på sin side like mye imot en slik restriksjon i forhold til kjøperens hevingsrett, siden selgeren enkelt kan videre selge dokumentene og dermed begrense et eventuelt tap.²⁴⁶ Også selgerens skyld i kontraktsbruddet er et moment i vurderingen.²⁴⁷ Dersom selgeren kan klandres for misligholdet, kan det tillegges betydning.²⁴⁸ Et eksempel kan være at selgeren svikaktig har endret lastedatoen i konnossementet etter at ombordkonnossementet er underskrevet av transportøren.

4.4.3 Rettsvirkninger av endelig dokumentavvisning

²⁴³ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 91; sml. Rt. 1998 side 1510 på side 1518; Ot.prp.nr.66 (1990-1991) side 98.

²⁴⁴ CISG-AC Opinion no 5 punkt 4.17.

²⁴⁵ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 70.

²⁴⁶ Mullis (1998) side 337.

²⁴⁷ Hagstrøm (2011) side 435.

²⁴⁸ *Ibid.*

Avvises dokument-samlingen med endelig virkning, faller kjøperens betalingsforpliktelse bort, jf. kjl. § 64 (1). Har selgeren sendt dokument-samlingen til kjøperen, må den returneres, jf. kjl. § 64 (2). Kjøperen er således verken lenger legitimert til å kreve godset utlevert, eller har noen forpliktelse eller mulighet til å ta godset i mot, sml. sjøl. §§ 302 og 268 med Incoterms CIF B4 jf. kjl. § 50 litra b. Problemer kan oppstå dersom dokumentene er på vei tilbake til selgeren når godset ankommer losse-havnen. Siden dette er utfordringer som oppstår mellom selgeren og transportøren, diskuteres dette ikke videre her.

Også ved heving kan kjøperen kreve erstatning jf. kjl. §§ 22 og 30 jf. §§ 27 og 40.²⁴⁹

4.4.4 Oppsummering og delkonklusjon

Drøftelsen under punkt 4.4 har vist at det antagelig stilles strenge krav til selgerens oppfyllelse av kjøpekontraktens dokumentforpliktelser. Årsaken er særlig at selv små avvik fra kontraktsmessig overholdelse kan ha vidtrekkende konsekvenser ved kjedekjøp.

Det virker derfor sannsynlig at kjøperen i et internasjonalt råvarekjøp har en utvidet hevingsrett i forhold til kjøpere i ordinære kjøp.²⁵⁰

4.5 Særspørsmål – dokumentavvisning etter levering av godset, men før presentasjon av dokumentene

Også etter at godset har blitt levert ombord, men før presentasjonen av dokumentene, kan kjøperen bli klar over mislighold av kontraktens vilkår.²⁵¹ Eksempelvis kan kjøperens agent i lastehavnen under eller umiddelbart etter lastingen gjøre kjøperen oppmerksom på forsinket eller mangelfull godslevering. Kjøperen kan da varsle selgeren om at innløsning av dokumentene mot betaling ikke vil skje og kreve at selgeren fremskaffer dokumenter som oppfyller kjøpekontraktens vilkår, sml. punkt 4.3.2. Kjøperen kan også avvise dokumentene med endelig virk-

²⁴⁹ Se CISG art. 79 (kjl. § 27) og CISG art. 45 og art. 79 (kjl. § 40).

²⁵⁰ Sml. Schlechtriem (2004) punkt II (5) c cc).

²⁵¹ Sml. Selvig (1975) side 75 flg.

ning, dersom vilkårene er tilstede. Om avvisningen av dokumentene skal vurderes på reglene om antesipert eller aktuelt mislighold, sml. kjl. kap. VIII og kap. V, kan nok diskuteres, uten at den diskusjonen forfølges her.

For godset blir rettsvirkningene som under punkt 5.4.4. For dokumentene blir rettsvirkningene sannsynligvis som under punkt 4.4.3.

5 Avvisning av godset

5.1 Innledning

Spørsmålet under dette punktet er når kjøperen kan avvise forsinket eller mangelfullt levert gods. Dokumentmislighold er ferdig omtalt og drøftingen her fokuserer på mislighold av selgerens godsforpliktelse.²⁵² Det forutsettes at kjøperen innløste dokumentene på presentasjonstidspunktet og kan legitimere seg som godsets mottaker, jf. sjøl. § 302.²⁵³

Utgangspunktet er at kjøperen plikter å ta imot kontraktsmessig gods, jf. Incoterms CIF B4 jf. kjl. § 50 litra b.²⁵⁴ Godsavvisning blir aktuelt på et tidspunkt, først i forbindelse med lossingen. Etter sjøl. § 268 (2) har mottakeren rett til å undersøke godset før han tilbakeleverer konnossementet og krever godset utlevert fra transportøren (se punkt 5.3). Her er både midlertidig og endelig godsavvisning aktuelt. Deretter kan godsyttelsen avvises etter utlevering og overtakelse (se punkt 5.4). Her fremstår kun endelig godsavvisning som aktuelt. Som Selvig skriver “*har (...) kjøperen overtatt tingen (...) vil (...) avvisning av tingen være ensbety-*

²⁵² Sml. punkt 2.1.2 og punkt 3.2.

²⁵³ Det forutsettes at kjøperen – om nødvendig – kan fremvise en sammenhengende rekke transporterklæringer eller erklæring om overdragelse in blanco, jf. sjøl. § 302. Mottakerens utleveringsrett følger ikke direkte av bestemmelsens ordlyd, men av transportavtalen eller konnossementet, jf. NOU 1993: 36 side 31.

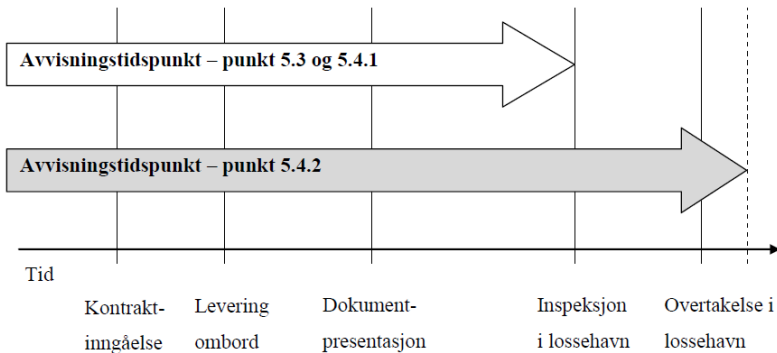
²⁵⁴ Kjl. § 50 litra b medfører at selgeren kan heve kjøpet samt kreve erstatning dersom kjøperen ikke overtar godset, jf. henholdsvis kjl. § 51 (2) jf. §§ 55 og 57; sml. Selvig (2015) side 97.

dende med heving av kjøpet”.²⁵⁵ Etter overtakelse er partenes forpliktelser oppfylt og det er ikke lenger rom for midlertidig godsavvisning.

Fremstillingen av de to avvisningssituasjonene kan skje på minst to måter: kronologisk eller etter hvilke misligholdsbeføyelser kjøperen vil gjøre gjeldende. Siden vesentlighetskriteriet blir det samme i begge tilfeller, og for å unngå gjentakende drøftinger, velges sistnevnte løsning. Først gjennomgås midlertidig avvisning før tilbakelevering av konnossementet. Deretter gjennomgås endelig avvisning før og etter tilbakeleveringen.²⁵⁶

5.2 Selgerens mislighold

Figur III – Avvisningstidspunkt (gods)

Selgerens mislighold kan bestå av alt fra tilfellene der godset ble lastet ombord kun timer etter kjøpekontraktens utløpsfrist, til tilfellene der godset er så befyngt med mangler at det er fullstendig ubrukelig både for kjøperen og alle andre mulige kjøpere. Det er ikke mulig å gi noen fullstendig oversikt, men noen typetilfeller kan trekkes frem.

Etter Incoterms CIF A4 må “[t]he seller (...) deliver the goods on the

²⁵⁵ Selvig (2004) side 269 og Selvig (2015) side 289.

²⁵⁶ Det er et vilkår for avvisningen at kjøperen reklamerer, jf. kjl. §§ 29, 32 og 39 (2) jf. Bergem side 688 og side 366, og dette forutsettes gjort.

agreed date or within the agreed period". Forsinket lasting kan således bli å anse som en kjøpsrettslig leveringsforsinkelse, jf. kjl. § 22 og sml. punkt 4.2.²⁵⁷ Det er en særbestemmelse i kjøpsloven for tilfellene der selgeren har levert godset for tidlig, jf. kjl. § 98 (1).²⁵⁸ Leveres godset for tidlig "*kan kjøperen godta eller avvise leveringen*". Blir kjøperen klar over at selgeren har levert godset til transportøren før leveringsperioden begynte å løpe, eksempelvis etter opplysninger fra en agent i lastehavnen, kan kjl. § 98 (1) få betydning.

Videre må selgeren "*provide the goods (...) in conformity with the contract of sale (...)*", jf. Incoterms CIF A1. Avvik fra det avtalte kan bli å anse som en kjøpsrettslig mangel, jf. kjl. § 17. Eksempler er levering av for lite gods, for mye gods eller ikke-kontraktsmessig innpakket gods, sml. kjl. § 17 (1) jf. (3).²⁵⁹ Som for førtidig levering er det en særbestemmelse i kjøpsloven for tilfellene der selgeren leverer for mye gods, jf. kjl. § 98 (2).²⁶⁰ Leveres for mye gods "*kan kjøperen godta leveringen eller avvise den overskytende mengde*". Godtar kjøperen det overskytende betaler han forholdsmessig for dette etter samme prisgrunnlag som for resten av godset.

5.3 Midlertidig godsavvisning

Spørsmålet her er når kjøperen midlertidig kan avvise godset i forbindelse med lossingen. Kjøperen har som mottaker krav på å inspisere godset før han krever godset utlevert, jf. sjøl. § 268 (2). Inspeksjonen har i utgangspunktet til formål å la mottakeren undersøke godset for lasteska-der.²⁶¹ Kjøperen kan likevel benytte inspeksjonsretten til å undersøke godset for kjøpsrettslige avvik. Omfanget av inspeksjonen er imidlertid begrenset og kjøperen løper en risiko for å misligholde plikten til å ta

²⁵⁷ Bridge (2013) side 167 jf. 420; det ble under punkt 4.2 påpekt at enkelte typer mislighold, eksempelvis forsinket levering både medfører mislighold av selgerens dokument- og godsforpliktelse.

²⁵⁸ Se CISG art. 52 (kjl. § 98).

²⁵⁹ Leisinger side 122.

²⁶⁰ Se CISG art. 52 (kjl. § 98).

²⁶¹ NOU 1993: 36 side 32.

kontraktsmessig gods imot, jf. Incoterms CIF B4 jf. kjl. § 50 litra b.²⁶² Det er eksempelvis ikke alltid enkelt å avgjøre om godset ble levert i kontraktsstridig stand eller senere ble påført transportskader. Man kan derfor se for seg at en kjøper, som først etter inspeksjonen blir klar over forsinket eller mangelfull levering, holder konnossementet tilbake og krever oppfyllelse av selgerens forpliktelser. Kjøperen kan eksempelvis frykte å bli påført kostnader til lossing, transport og lagring som han ikke får igjen av selgeren. Eventuelt håper kjøperen at avvisningen etterhvert vil gi ham hevingsrett. Schlechtriem skriver, *[t]he justified (and time limited) refusal to accept goods as the exercise of a general right to withhold performance can lead to (...) a fundamental breach that would permit avoidance of the contract*.²⁶³

Igjen er utgangspunktet at kjøperen midlertidig kan avvise godset dersom det “*alle forhold tatt i betraktning, [er] rimelig (...) å gjøre gjeldende (...) midlertidig avvisning*”.²⁶⁴ Et eksempel er at en kjemikalielast har feil sammensetning og at det er åpenbart at mangelen er selgerens ansvar samt det er vanskelig for selgeren å avbøte misligholdet. Kan imidlertid selgeren raskt tilby tilleggs- eller erstatningsgoods, og det er enkelt for kjøperen å ta imot godset, er avvisning sjelden rimelig. Det er for øvrig ikke enkelt å se at midlertidig avvisning er særlig godt egnet til å legge noe press på selgeren til å gjennomføre tiltak, siden kjøperen allerede har betalt kjøpesummen. Utover ansvar for eventuelt mislighold er erstatningsansvar for oppleggingsutgiftene derfor det eneste selgeren har å frykte (se neste avsnitt). Dersom vilkårene er oppfylt, vil endelig avvisning, prisavslag eller erstatning gjennomgående være mer effektive reaksjoner.

Det kan også oppstå problemer i forbindelse med utleveringen. Dersom det ikke møter opp en mottaker som krever utlevering, må transportøren legge opp godset til sikker forvaring i påvente av et utleveringskrav, jf. sjøl. § 271. Etter utløpet av en rimelig frist kan transportøren selge godset til dekning av egne kostnader, jf. § 272. Oppleggingen

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ Schlechtriem side 92; sml. Selvig (1999) side 195.

²⁶⁴ ND 1974 s. 27 side 60 flg.; Hagstrøm (2011) side 623.

skjer for mottakerens, ikke avsenderes regning, jf. sjøl. § 271 (1), og det kan vise seg vanskelig for kjøperen å kreve utgiftene til opplegging erstattet av selgeren. Den alminnelige tapsbegrensningsplikten, jf. kjl. § 70 (1), tilsier at kjøperen ofte heller bør ta godset i mot.^{265,266} Nektelse av å tilbakelevere konnossementet kan også anses som medvirkning til eget tap.²⁶⁷ Risikoen har også gått over på kjøperen, jf. Incoterms CIF A5 jf. kjl. § 13 (1) jf. § 7 (2) (jf. punkt 2.1.2.2). Forstår kjøperen at transportøren ikke vil ta vare på godset får han antagelig en direkte omsorgsforpliktelse, jf. kjl. § 73 flg. (sml. punkt 5.4.4).²⁶⁸

Basert på det ovenstående fremholdes at midlertidig godsavvisning før overtakelse sjelden er en hensiktsmessig reaksjon fra kjøperen, selv om det kan tenkes tilfeller der avvisning er rimelig. Har ikke kjøperen hevingsgrunnlag må han derfor som hovedregel ta imot godset og deretter fremme misligholdsinnsigelser mot selgeren, jf. kjl. kap. V.

5.4 Endelig godsavvisning (heving) – vesentlig kontraktsbrudd

5.4.1 Innledning

Spørsmålet her er når kjøperen kan avvise selgerens godsytelse med endelig virkning *før* og *etter* overtakelsen av gods. Vilkåret er i begge tilfeller at kontraktsbruddet er vesentlig, jf. punkt 3.3. De samme momentene gjør seg gjeldende i vesentlighetsvurderingen.²⁶⁹ Det vises innledningsvis til de generelle bemerkningene om vesentlighetskriteriet under punkt 4.4.1 og punkt 4.4.2. *Før* overtakelsen er situasjonen at kjøperen, basert på inspeksjonen, finner at misligholdet er så omfattende at han umiddelbart ønsker å heve kjøpet. Igjen kan dette være fordi kjøperen ikke vil bli påført ytterligere utgifter eller fordi markedsutviklingen gjør det lukrativt for ham å kjøpe samme type gods til en lavere

²⁶⁵ Hagstrøm (2011) side 580.

²⁶⁶ Se CISG art. 77 (kjl. § 70 (1)).

²⁶⁷ Hagstrøm (2011) side 584.

²⁶⁸ Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) bb).

²⁶⁹ Bergem side 365.

pris fra en annen selger. Etter overtakelsen er situasjonen at kjøperen har undersøkt godset, om nødvendig ved hjelp av spesialister, og nå oppdager at godset ikke er kontraktsmessig. Eventuelt har mislighold som først viser seg ved videreforedling blitt synlig. Avvisningsadgangen går tapt ved utløpet av reklamasjonsfristene, jf. kjl. §§ 29, 32 og 39 (2), eventuelt ved utløpet av foreldelsesfristen, jf. foreldelsesloven av 18. mai nr. 18 § 1 jf. 2, 3 og 24 flg.²⁷⁰

5.4.2 Vesentlighetsvurderingen

Som påpekt under punkt 4.4.2 skal en rekke momenter tillegges vekt i vurderingen av om kjøperen kan heve. Igjen vil et moment være om kontraktsforholdet tilsier at nøyaktig oppfyllelse av kontraktens vilkår er særlig viktig.²⁷¹ Det følger av forarbeidene at,²⁷²

“(…) departementet enig med Forbrukerrådet i at det fortsatt må være adgang for kjøperen til å betinge seg levering nøyaktig til en bestemt tid (...) Har kjøperen betinget seg oppfyllelse til en nøyaktig bestemt tid men uten å ta forbehold om adgang til å heve, følger det av Vesentlighetskravet at kjøperen kan heve selv ved en kort forsinkelse dersom betingelsen er reelt begrunnet i kjøperens behov. Det kan f eks være tilfelle dersom kjøperen skal bruke salgstingen til å oppfylle en avtale om videresalg (...).”

Et liknende synspunkt fremgår av kommentaren til UNIDROIT artikkel 7.3.1 (2) (b). Igjen må momentet relateres til hvilke konsekvenser misligholdet har for kjøperen og konsekvensene kan bare tillegges vekt dersom de var synbare for selgeren ved inngåelsen av kjøpet.²⁷³ Også her blir inngåelsen av kjedekjøp viktig. Spørsmålet er altså om selgeren generelt må anses for å ha eller burde hatt kjennskap til at misligholdet ville få vidtrekkende konsekvenser for kjøperen, eller om det må fremgå av

²⁷⁰ Sml. Røed side 60 flg.

²⁷¹ Hagstrøm (2011) side 428.

²⁷² Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 69.

²⁷³ Hagstrøm (2011) side 430 jf. side 432.

kontraktsforholdet.²⁷⁴ Ved distansekjøp av annet enn råvarer, hvor den opprinnelige kjøperen som regel også er godsets mottaker i lossehavnen, er det sjelden synbart for selgeren at helt nøyaktig oppfyllelse av kontraktens vilkår er avgjørende for kjøperen. Eksempelvis er det neppe synbart for selgeren at konsekvensene ved å levere en oransje lastebil i stedet for å levere en rød er vidtrekkende for kjøperen. Ved internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår medfører kjøpsforholdets karakter at dette må sees annerledes. Inngåelsen av kjedekjøp i transitt gjør det gjennomgående svært viktig for kjøperen at kontraktens vilkår blir nøyaktig oppfylt. Dette fordi den opprinnelige kjøperen, og samtlige kjøpere mellom den opprinnelige kjøperen og den endelige kjøperen i kjeden, kan bli møtt med krav fra sine kjøpere dersom godset viser seg ikke å være kontraktsmessig ved lossingen. At kjøpet kan være inngått for at godset skal benyttes i transitthandel, og at mislighold derfor kan få vidtrekkende konsekvenser, må antagelig alltid anses som synbart for en selger som gjennomfører salg av råvarer på CIF-vilkår. Mislighold av kontraktens forpliktelser bør derfor lettere enn ved ordinære distansekjøp, bli å anse som vesentlig kontraktsbrudd. Det er imidlertid ikke like klart som under punkt 4.4.2 at dette bør være konklusjonen.²⁷⁵

Videre synes Hagstrøm å hevde at vesentlighetskriteriets innhold kan variere etter kjøpsobjektets art.²⁷⁶ Som påpekt under punkt 2.2 er råvarer fungible ytelser, altså ytelser hvis verdi beror på artsegenskaper, ikke egenskapene til enkeltytelsen. Hagstrøm skriver,²⁷⁷

“Det kan hevdes at hevebeføyelsen bør ha ulik anvendelse etter ytelsens art. Ved fungible ytelser kan realdebitor gjennomgående med letthet finne en annen avtaker dersom medkontrahenten hever, slik at beføyelsen ikke virker så hardt. Det kan dessuten være grunn til å håndheve forpliktelsen strengt i forretningsforhold med elementer av spekulasjon (...), slik at kontraktsbruddet lettere utløser hevingsrett.”

²⁷⁴ Hagstrøm (2011) side 432 jf. side 433.

²⁷⁵ Sml. eksempelvis antagelig motsatt konklusjon i Leisinger side 129 flg.

²⁷⁶ Hagstrøm (2011) side 133.

²⁷⁷ *Ibid.*

Med andre ord kan man tenke seg at kjøperens hevingsadgang utvides både fordi selgeren etter at kjøperen har avvist godset i stor grad kan begrense et eventuelt tap ved å selge godset videre og fordi råvarebransjen er en bransje med mye spekulasjon.²⁷⁸

Om forsinkelsen eller mangelen skal anses for å utgjøre et vesentlig kontraktsbrudd skjer også for godsets del etter en helhetsvurdering. Igjen må mulighetene til å avbøte misligholdet ved avhjelp, prisavslag og erstatning hensyntas. Schwenger skriver,²⁷⁹

“In cases where cure by the seller (...) still possible without causing unreasonable delay or inconvenience to the buyer, there is not yet a fundamental breach, or rather, the buyer may not yet avoid the contract even though the breach otherwise appears to be fundamental.”

Avhjelp vil imidlertid ofte, på grunn av tidsperspektivet knyttet til å rette mangler eller sende nytt gods, være til vesentlig ulempe for kjøperen, jf. kjl. § 36. Kan selgeren eksempelvis raskt etterlevere gods eller omlevere det leverte, kan avhjelp likevel være praktisk. Prisavslag og erstatning er generelt svært aktuelt ved denne typen mislighold, igjen fordi prisavslag og erstatning effektivt kan “*gjenopprette de økonomiske konsekvensene av kontraktsbruddet*”, sml. Rt. 1998 s. 1510 på side 1518. Også konsekvensene for selgeren kan vektlegges. Har godset ankommet lossehavnen er disse generelt store.²⁸⁰ Som Schlechtriem skriver (min uthevning), “[t]he organization of cargo space for the return shipment to the seller, rail or road transport to the port of discharge, interim storage, etc., can all be expensive and hazardous, such that, in fact, it seems economically advisable to preserve the contract and to satisfy the buyer’s interest with damages and/or a reduction in the price”.²⁸¹ Tilsvarende skriver Selvig,²⁸²

²⁷⁸ Sml. imidlertid Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 70.

²⁷⁹ Schwenger side 801.

²⁸⁰ Hagstrøm (2011) side 430; sml. ND 1974 s. 27 på side 60.

²⁸¹ Schlechtriem (2006) side 95.

²⁸² Selvig (1975) side 65 flg. Det siterte relaterer seg til tilfellene der det er selgeren som hever kjøpet. Selvigs betraktninger fremstår imidlertid også som aktuelle når kjøperen hever.

“En brukbar utvei for selgeren kan være å finne en ny kjøper, men dette er vanligvis forbundet både med omkostninger og ulemper (...) I en del tilfelle kan det også være ønskelig eller nødvendig (skibet skal losse varen) å lagre varen før den markedsføres, og forhold som mangel på egnet lagringsplass, høye lagringsomkostninger eller at varen p.g.a. sin art ikke tåler lagring o.l. kan derfor umuliggjøre et regningssvarende selvhjelpsalg. En annen utvei er å ordne med varens retur-transport eller markedsføring et annet sted, men dette er stort sett forbundet med samme ulemper som selvhjelp-salg på kjøperens sted. For selgeren vil altså alle disse måter å disponere varen på være forbundet med ulemper, omkostninger og risiko for tap.”

Slike forhold kan tale i retning av at kjøperen heller bør tilkjennes prisavslag eller erstatning (jf. punkt 4.4.2), enn rett til avvisning.²⁸³ Igjen er selgerens skyld et moment.²⁸⁴ Er selgeren skyld i forsinkelsen kan det tale for at misligholdet må anses som vesentlig. Tilsvarende kan tenkes være konsekvensen dersom selgeren sender gods han burde forstått at kjøperen ikke kunne gjøre nytte av.²⁸⁵

5.4.3 Oppsummering og delkonklusjon

Oppsummeringsvis fremstår det som at kjøperens adgang til å kreve godsavvisning er mer restriktiv enn adgangen til å kreve dokumentavvisning, jf. punkt 4.4.4. Det blir også delkonklusjonen.²⁸⁶ Årsaken ligger særlig i den belastning som endelig avvisning av godset etter ankomst i lossehavnen påfører selgeren.

5.4.4 Rettsvirkninger av endelig godsavvisning

Heving medfører at partenes plikt til å oppfylle kontrakten faller bort, jf. kjl. § 64 (1), og at det partene har mottatt fra hverandre kan kreves tilbakeført, jf. kjl. § 64 (2). Hever kjøperen *før* han tilbakeleverer kon-

²⁸³ Rt. 1998 side 1510 på side 1518 ; Ot.prp.nr.66 (1990-1991) side 98.

²⁸⁴ Hagstrøm (2011) side 435.

²⁸⁵ Sml. Rt. 1938 s. 602 (“Blårev-dommen”).

²⁸⁶ Schlechtriem (2004) punkt II (5) c) cc).

nossementet, bortfaller eksempelvis forpliktelsen til å ta imot godset, jf. Incoterms CIF B4 jf. kjl. § 50 litra b. Selv om kjøperens forpliktelse til å ta imot godset faller bort, kan kjøperens *omsorgsforpliktelse* likevel medføre at han må overta godset, eksempelvis dersom kjøperen forstår at transportøren ikke vil ta vare på det, sml. kjl. § 73 (2).²⁸⁷ Direkte omsorgsplikt påhviler imidlertid kun etter kjl. § 73 (2) dersom kjøperen kan utvise omsorg “uten å betale kjøpesummen eller pådra seg urimelig kostnad eller ulempe”. Der betalingen skal skje *kontant mot dokumenter*, og hvor kjøpesummen derfor som regel er betalt før godsets ankomst i lossehavnen, blir direkte ansvar etter kjl. § 73 (2) dermed sjelden aktuelt. Prinsippet om god forretningsskikk i internasjonale kjøp, jf. kjl. § 88 (1), synes likevel å pålegge kjøperen visse omsorgsforpliktelser.^{288 289} Videre må kjøperen tilbakeføre dokumentasjonen til selgeren, eventuelt med de nødvendige transporterklæringer, slik at selgeren fremstår som legitimert til å kreve godset utlevert fra transportøren, jf. sjøl. § 302. Selgeren må på sin side tilbakeføre kjøpesummen til kjøperen. Kjøperen kan holde dokumentene tilbake til dette skjer eller betryggende sikkerhet stilles, jf. kjl. § 64 (2) jf. § 75. Hever kjøperen *etter* utleveringen av godset må han dra omsorg for det for selgerens regning, jf. kjl. § 73 (1). Omsorgsplikten oppfylles ved at kjøperen selv drar omsorg for godset, jf. kjl. § 73 (1), eller overlater omsorgsforpliktelsen til en tredjemann, jf. kjl. § 74. Må godset selges, jf. kjl. § 76, kan eksempelvis erstatningskrav motregnes i salgssummen, jf. kjl. § 78.²⁹⁰ Tilbakeføring skjer ved at kjøperen stiller godset til selgerens disposisjon på overtakelsesstedet.²⁹¹ Det kan imidlertid være rimelig at kjøperen returnerer godset for selgerens regning.²⁹² Selgeren må på sin side tilbakeføre kjøpesummen. Også her kan kjøperen holde godset tilbake til tilbakebetalingen skjer eller betryggende sikkerhet stilles, jf. kjl. § 64 (2) jf. § 75.²⁹³

²⁸⁷ Hagstrøm (2011) side 621.

²⁸⁸ Sml. Bergem side 367; sml. Ramberg/Herre side 607 flg.

²⁸⁹ Se CISG art. 7 (1) (kjl. § 88 (1)).

²⁹⁰ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 133.

²⁹¹ Ot.prp.nr.80 (1986-1987) side 116.

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ *Ibid.*

Tap påført ved selgerens mislighold kan kreves erstattet, jf. kjl. §§ 27 og 40.²⁹⁴

5.5 Særspørsmål – godsavvisning ved eller etter presentasjonen

Et særspørsmål er om kjøperen kan avvise godset dersom han blir klar over mislighold ved eller etter presentasjonen, men før godset ankommer lossehavnen. Ved presentasjonen kan godsavvisning eksempelvis bli aktuelt dersom det ikke fremgår av avtalen at konnossementet må være datert innenfor leveringsperioden, jf. punkt 4.4. Antagelig kan dette besvares bekreftende. Kjøperen kan for det første kontakte og advare selgeren om at han midlertidig kommer til å avvise godset dersom misligholdet ikke avbøtes ved retting, omlevering, prisavslag eller erstatning, jf. kjl. §§ 34, 38 og 40.²⁹⁵ For det andre kan kjøperen, dersom vilkårene er tilstede, avvise godset med endelig virkning.

Avvises godset skjer restitusjon ved kjøperens retur av dokumentene mot tilbakebetaling av kjøpesummen, jf. kjl. § 64 (2). Er dokumentene videresolgt kan avvisningsretten gå tapt, jf. kjl. § 66 (1), med de unntak som oppstilles i § 66 (1) og (2).²⁹⁶ Også her kan kjøperen kreve erstatning, jf. kjl. §§ 22 og 30 jf. §§ 27 og 40.

6 Konklusjon og avsluttende bemerkninger

Problemstillingen oppgaven har hatt til formål å belyse er: *Hvilken rett har kjøperen etter norsk rett til å avvise selgerens ytelser ved internasjonale råvarekjøp på CIF-vilkår, og hva er avvisningens rettsvirkninger?* Problemstillingen er vid og lar seg best besvare ved en oppsummering av enkelte viktige punkter og en sammenfatning av delkonklusjonene.

²⁹⁴ Se CISG art. 79 (kjl. § 27) og CISG art. 45 og 79 (kjl. § 40).

²⁹⁵ Se CISG art. 45 og 79 (kjl. § 40).

²⁹⁶ Se CISG art. 82 (kjl. § 66).

Under punkt 3 ble selgerens oppfyllelse og innholdet i avvisningsbegrepet gjennomgått. Det ble påpekt at selgeren må oppfylle to hovedforpliktelser: Kjøperen må rettidig levere kontraktsmessig gods ombord i skipet og rettidig presentere kontraktsmessige dokumenter. Det ble videre påpekt at vilkåret for midlertidig avvisning fremstår å være at kjøperen kan avvise selgerens ytelser dersom det “*alle forhold tatt i betraktning, [er] rimelig (...) å gjøre gjeldende en såvidt streng mangelsbeføyelse som midlertidig avvisning*”. Vilkåret for endelig avvisning synes å være et krav om at misligholdet må utgjøre *vesentlig kontraktsbrudd*. Det ble også påpekt at kjøperens avvisningsrett virker å være separat og selvstendig. Vesentlighetsvurderingen kan derfor skje i forhold til den enkelte ytelse alene, ikke til kjøpet som en helhet.

Deretter – under punkt 4 og punkt 5 – ble de to avvisningssituasjonene gjennomgått. Basert på gjennomgangen synes det å være grunnlag for å hevde at kjøperens dokumentavvisningsadgang i forbindelse med dokumentpresentasjonen er omfattende og fleksibel. Kjøpstypens karakter tilsier at selgeren strengt må overholde kjøpekontraktens vilkår hva gjelder dokumentene. For godsavvisningen fremstår situasjonen noe annerledes. Særlig etter overtakelsen av godset virker kjøperens godsavvisningsadgang å være mer restriktiv. Rettsvirkningsmessig ble det fremhevet at midlertidig og endelig avvisning av dokumentene medfører at både kjøperens innløsnings- og mottakelsesplikt henholdsvis midlertidig eller endelig suspenderes. Etter dokumentinnløsningen fremstår det derimot som at kjøperens omsorgsforpliktelse kan medføre at han uansett må ta imot godset.

Basert på det ovenstående, blir konklusjonen på oppgavens problemstilling at kjøperen etter norsk rett har en relativt omfattende og fleksibel rett til dokument- og godsavvisning, men at avvisning innebærer til dels omfattende omsorgsforpliktelser.

Avslutningsvis skal det knyttes noen bemerkninger til den generelle kompleksiteten i internasjonale råvarekjøp og til oppgavens aktualitet. Bridge skriver illustrerende om et råvaresalg fra en “*Argentinian seller to a Swiss buyer, of soya bean meal in bulk to be loaded in a Gulf of Mexico port*

on CIF Antwerp terms and paid for cash against documents in US dollars”.²⁹⁷ Dersom transportøren er fra et tredje land og skipet fører bekvemmelighetsflagg fra et fjerde samt at dokumentsamlingen videreselges til kjedekjøpere i ulike land under transitt, kommer kompleksiteten tydelig frem.

Historisk sett har engelsk rett spilt en enestående rolle innen råvarehandelen. Resultatet er et veltilpasset regelsett som fanger opp denne kompleksiteten. Mye tyder imidlertid på at Storbritannia på sikt vil ratifisere CISG-konvensjonen.²⁹⁸ Konsekvensen av ratifikasjon kan bli at alle konflikter som i dag løses etter engelsk rett i fremtiden vil måtte løses etter CISG-basert rett, et regelsett som ikke er like veltilpasset. Oppgavens problemstilling, og spørsmålene oppgaven reiser, kan derfor i fremtiden bli aktualisert også for norske jurister med virke innen eller interesse for internasjonal råvarehandel.

²⁹⁷ Bridge (2003) side 57.

²⁹⁸ Mullis (2007) side 38.

Litteraturliste

Lover

Lov om kjøb av 24. mai 1907 nr. 2 (opphevet).

Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918 nr. 4.

Lov om gjeldsbrev (gjeldsbrevslova) av 17. februar 1939 nr. 1.

Lov om foreldelse av fordringer (foreldelsesloven) av 18. mai 1979 nr. 18.

Lov om kjøp (kjøpsloven) av 13. mai 1988 nr. 27.

Lov om sjøfarten (sjøloven) av 24. juni 1994 nr. 39.

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90.

Sale of Goods Act 1979 (engelsk kjøpslov), 1979 c. 54.

Rettspraksis

Norsk Retstidende

Rt. 1931 s. 657.

Rt. 1938 s. 602.

Rt. 1998 s. 1510.

Rt. 2006 s. 321.

Rt. 2008 s. 1078

Underrettsavgjørelser

LB-2008-46604.

Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender

ND 1974 s. 27.

ND 2003 s. 41.

Ugeskrift for Rætsvæsen

U 1995 s. 974 H.

Tysk rettspraksis

BGH VIII ZR 51/95, 3. april 1996 (Høyesterett).

Forarbeider

NOU 1976: 34 Lov om kjøp.

NU 1984: 5 Nordiska köplagar.

Ot.prp.nr.80 (1986-1987) A Kjøpslov B Lov om samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løsøre-kjøp, vedtatt 11. april 1980.

Ot.prp.nr.66 (1990-1991) Om lov om avhending av fast eiendom (avhendingslova).

NOU 1993: 36 Godsbefordring til sjøs.

Litteratur

Den CISG-relaterte litteraturen det refereres til, eksempelvis skrevet av Schlechtriem, Schwenzler, Bridge, Mullis samt CISA Advisory Councils Opinions, er tilgjengelige ved søk i databasen til Pace University Law School, se <http://www.cisg.law.pace.edu/>.

Bergem Bergem, John Egil, Berte-Elen Konow og Stein Rognlien
Kjøpsloven, 3. utg. Gyldendal, 2008.

Bridge (2003) Bridge, Michael *Uniformity and Diversity in the Law of International Sale*, Pace International Law Review (Spring 2003) 55-89.

- Bridge (2007) Bridge, Michael A *Law for International Sales*, 37 Hong Kong Law Journal (2007) 17-40.
- Bridge (2013) Bridge, Michael *The International Sale of Goods*, Oxford, 2013.
- CISG-AC
Opinion no 5 CISA Advisory Council *The buyer's right to avoid the contract in case of non-conforming goods or documents*.
- Debattista Debattista, Charles *Bills of Lading in Export Trade*, Tottel Publishing, 3. utg. 2008.
- Falkanger/Bull Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull *Sjørett*, Oslo, 2010.
- Hagstrøm
(1986) Hagstrøm, Viggo *Avhjelp av mangler ved mislighold av kontrakter*, Tidsskrift for rettsvitenskap 1986 s. 64.
- Hagstrøm
(2005) Hagstrøm, Viggo *Kjøpsrett*, Oslo, 2005.
- Hagstrøm
(2011) Hagstrøm, Viggo *Obligasjonsrett*, Oslo, 2011.
- Hagstrøm/
Bruserud Hagstrøm, Viggo *Kjøpsrett*, 2. utg. ved Herman Bruserud, 2015.
- Herre Herre, Johnny *Incoterms 2010 Moderna regler för användning vi köp av varor som skall transporteras* Tidsskrift for Rettsvitenskap s. 1.
- Holdø Holdø, Håvard H. *Realkreditors adgang til å kreve prisavslag ved mangelfull ytelse*, Marius 301-304, 2003.
- Honnold Honnold, John O. *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, 3. utg. Kluwer Law International, 1999
- Høgberg Høgberg, Alf Petter *Tolkningsstiler ved kontraktstolkning - en introduksjon*, Jussens Venner 2006 s. 61 (JV-2006-61).
- ICC official
rules International Chamber of Commerce *ICC official rules for the interpretation of trade terms*, Paris, 1999.
- Krüger Krüger, Kai *Norsk kjøpsrett*, 4. utg. Bergen, 1999.

- Leisinger Leisinger, Benjamin K. *Fundamental Breach Considering Non-Conformity of the Goods C. Special Circumstances: I. Commodities Trade*, utdrag fra Benjamin K. Leisinger, "Fundamental Breach Considering Non-Conformity of the Goods", Sellier European Law Publishers, 2007.
- Knoph Lilleholt, Kåre (et al.) *Knophs oversikt over Norges rett*, 13. utg. Oslo, 2009.
- Mullis (1997) Mullis, Alastair *Termination for Breach of Contract in C.I.F. Contracts Under the Vienna Convention and English Law; Is There a Substantial Difference?* Lomnicka / Morse ed., Contemporary Issues in Commercial Law (Essays in honor of Prof. A.G. Guest), Sweet & Maxwell: London (1997) 137-160.
- Mullis (1998) Mullis, Alastair *Avoidance for Breach under the Vienna Convention; a Critical Analysis of the Early Cases*, Andreas & Jarborg eds., Anglo-Swedish Studies in Law, Lustus Forlag (1998) 326-355.
- Mullis (2007) Mullis, Alastair *Twenty-Five Years On -- The United Kingdom, Damages and the Vienna Sales Convention*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* (Januar 2007) 35-51.
- Ramberg *ICC Guide to Incoterms 2010, Paris, 2011*
- Ramberg/Herre Ramberg, Jan og Johnny Herre *Internationella köplagen (CISG) En kommentar*, Stockholm, 2009.
- Røed Røed, Anne Cathrine, *Foreldelse av fordringer*, 3. utg. Cappelen Damm, 2010.
- Schlechtriem (2004) Schlechtriem, Peter *Interpretation, gap-filling and further development of the UN Sales Convention*, tilpasset oversettelse av fordraget, "Auslegung, Lückenfüllung und Weiterentwicklung" holdt til ære for Professor Dr. Dr. h.c. Frank Vischer i Basel, 11. mai, 2004.
- Schlechtriem (2006) Schlechtriem, Peter *Subsequent Performance and Delivery Deadlines - Avoidance of CISG Sales Contracts Due to Non-conformity of the Goods*, 18 *Pace International Law Review*, Issue No. 1 (Spring 2006) 83-98.

- Schwenzer Schwenzer, Ingeborg *The Danger of Domestic Pre-Conceived Views with Respect to the Uniform Interpretation of the CISG: The Question of Avoidance in the Case of Non-Conforming Goods and Documents*, *Victoria University of Wellington Law Review* (2005/4) 795-807.
- Selvig (1975) Selvig, Erling *Fra kjøpsrettens og transportrettens grenseland*, Oslo, 1975.
- Selvig (1986) Selvig, Erling *Tolkning etter norsk eller annen skandinavisk rett av certepartier og andre standardvilkår utformet på engelsk*, *Tidsskrift for rettsvitenskap* 1986 side 1.
- Selvig (1999) Selvig, Erling *Kjøpsrett til studiebruk*, 1. utg. Oslo, 1999.
- Selvig (2004) Selvig, Erling og Kåre Lilleholt *Kjøpsrett til studiebruk*, 3. utg. Oslo, 2004.
- Selvig (2015) Selvig, Erling og Kåre Lilleholt *Kjøpsrett til studiebruk*, 5. utg. Oslo, 2015.
- Solvang (2013) Solvang, Trond *Sections 299 and 300 of the Maritime Code – Carrier’s liability for misleading statements in bills of lading*, *Simply 2013 : Scandinavian Institute of Maritime Law yearbook*, 2014.
- Solvang (2015)| Solvang, Trond, *Natural kreditors avvisningsrett*, *Lov og Rett* 2015 side 487
- Simonsen Simonsen, Lasse *Kreditors mangelsbeføyelser - særlig for tilvirkningskontraktene*, *Jussens Venner* 1999 side 305.
- Takahashi Takahashi, Koji *Right to Terminate (Avoid) International Sales of Commodities* *Journal of Business Law* (J.B.L. Mars 2003) 102-130.
- Villars-Dahl Villars-Dahl, Leif G, *Gjeldsbrevloven og deponeringsloven*, 7. utg. Oslo, 2005.
- Wasenden Wasenden, Odd-Harald B. *Energimarkedsrett*, Oslo, 2007.

Standardkontrakter ol.

Incoterms 2000	International Chamber of Commerce <i>Incoterms 2000</i> , Paris, 1999.
Incoterms 2010	International Chamber of Commerce <i>Incoterms 2010</i> , Paris, 2010.
UCP 600	International Chamber of Commerce <i>ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600)</i> , Paris, 2006.
UNCITRAL Model Law on Procurement	United Nations Commission on International Trade Law <i>UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods, Construction and Services, with Guide to Enactment</i> (1994).
UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010	UNIDROIT International Institute for the Unification of Private Law <i>UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010</i> , Roma, 2010.

Sjørettsfondets utgivelser

Sjørettsfondet fremmer forskning innen sjørett, transportrett, forsikring, petroleumsrett, energirett og beslektede juridiske emner. I tidsskriftet MarLus, inkludert Scandinavian Institute Maritime and Petroleum Law Yearbook (SIMPLY), publiserer studenter og forskere sine arbeider. Fondet utgir også pensumlitteratur for studenter.

Tidsskriftet MarLus - siste utgaver

450	Det 26. nordiske sjørettsseminar: Voldgift i shipping og offshore.	Bidrag av: Geir Gustavsson, Georg Scheel, Trond Eilertsen, Jes Anker Mikkelsen, Lars Rosenberg Overby, Mette Christensen, Kristina Siig, Jens Mathiasen, Ditte Rust. 2015. 114 s.
451	FALKANGER, Thor	Tvangsrealisasjon i Norge av luftfartøy og rettigheter i luftfartøy. 2015. 138 s.
452	JUEL, Magnus Engh	Industrikonsesjonslovens skranker for erverv av eierandeler i vannkraftselskaper. 2015. 134 s.
453	DALEN, Even Vegard	Reindrift og rein kraft. Rettssubjektivitet i reindriften ved utbygging av vindkraft og kraftlinjer. 2015. 158 s.
454	ANDENÆS, Elisabeth	I fin form på plattform. Om helsekravene til ansatte i petroleumsvirksomheten. 2015. 164 s
455	Selected master theses 2015	Contributors: Jolanta Zabityte and Kyle Ritter. 2015. 124 p.
456	SIMPLY 2014	Contributors: Sir Bernard Rix, Thor Falkanger, Erik Røsæg, Henrik Ringbom, Kristina Siig, Henrik Bjørnebye, Ola Mestad, Ivar Alvik, Catherine Banet, Alla Pozdnakova. 2015. 370 p.
457	Eirik Lund Barlaug	Arrest i bunkers om bord i skip på tidscerteparti. 2015. 38 s.

Bøker utgitt av Sjørettsfondet

- Syversen, Jan: Skatt på petroleumsutvinning. 762 s. 1991. ISBN 82-90260-33-4
- Askheim, Bale, Gombrii, Herrem, Kolstad, Lund, Sanfelt, Scheel og Thoresen: Skipsfart og samarbeid. Maritime joint ventures i rettslig belysning. 1119 s. 1991. ISBN 82-90260-34-2
- Brækhus, Sjur og Alex Rein: Håndbok i kaskoforsikring På grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1964. 663 s. 1993. ISBN 82-90260-37-7
- Hans Peter Michelet: Last og ansvar. Funksjons- og risiko- fordeling ved transport av gods under tidscerteparti. (Hefte) 180 s. 1993. ISBN 82-90260-36-9
- Røsæg, Erik: Organisational Maritime Law. 121 s. 1993. (Utsolgt)
- Nygaard, Dagfinn: Andres bruk av utvinningsinnretninger. 365 s. 1997. ISBN 82-90260-40-7
- Bull, Hans Jacob: Hefte i sjøforsikringsrett. 60 s. 2. utg. 1997. (Utsolgt)
- Michelet, Hans Peter: Håndbok i tidsbefraktning. 600 s. 1997. ISBN 82-90260-31-8
- Arnesen, Finn, Hans Jacob Bull, Henrik Bull, Tore Bråthen, Thor Falkanger, Hans Petter Graver: Næringsreguleringsrett 187 s. 1998. ISBN 82-90260-42-3
- Brautaset, Are, Eirik Høiby, Rune O. Pedersen og Christian Fredrik Michelet: Norsk Gassavsetning - Rettslige hovedelementer 611 s. 1998. ISBN 82-90260-43-1
- Karset, Martin, Torkjel Kleppo Grøndalen, Amund Lunne: Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett. 344 s. 2005. ISBN 89-90260-47-4
- Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull: Sjørett. 7. utg. 602 s. 2010. ISBN 978-82-90260-48-9

Distribusjon

Bøker, pensum og tidsskriftet MarIus distribueres via Den norske bokbyen og andre bokhandler. Sjørettsfondet og Nordisk institutt for sjørett håndterer ikke bestillinger.

Informasjon om priser på enkeltnummer av MarIus er oppdatert på <http://bokbyen.no/butikk>. Du kan bestille på nett via butikkløsningen, e-post til post@bokbyen.no eller telefon 57 69 22 10.

Fullstendig oversikt over Sjørettsfondets utgivelser finnes på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: jus.uio.no/nifs. Se banneret MarIus nede til høyre på siden.

Tidsskriftet MarIus – abonnement

Sjørettsfondet tilbyr abonnement med flere valgmuligheter. Du kan abonnere på disse kategoriene:

A: Alle utgaver

B: Innbundet årgang

C: Sjørett (på norsk og engelsk)

D: Petroleums- og energirett (på norsk og engelsk)

E: Utgaver på engelsk, inkludert SIMPLY
(både sjørett, petroleums- og energirett)

F: SIMPLY

For å tegne abonnement, send e-post til post@bokbyen.no. Faktura basert på kostnader sendes i etterkant et par ganger i året. Prisen vil variere med sidetall per publikasjon og antall utgivelser i året.

Årgang 2014, tjuve utgaver på totalt 3 215 sider, kostet tilsammen ca 8 500 kr i utsalg og 6 430 kr i abonnement.